

Nemunas

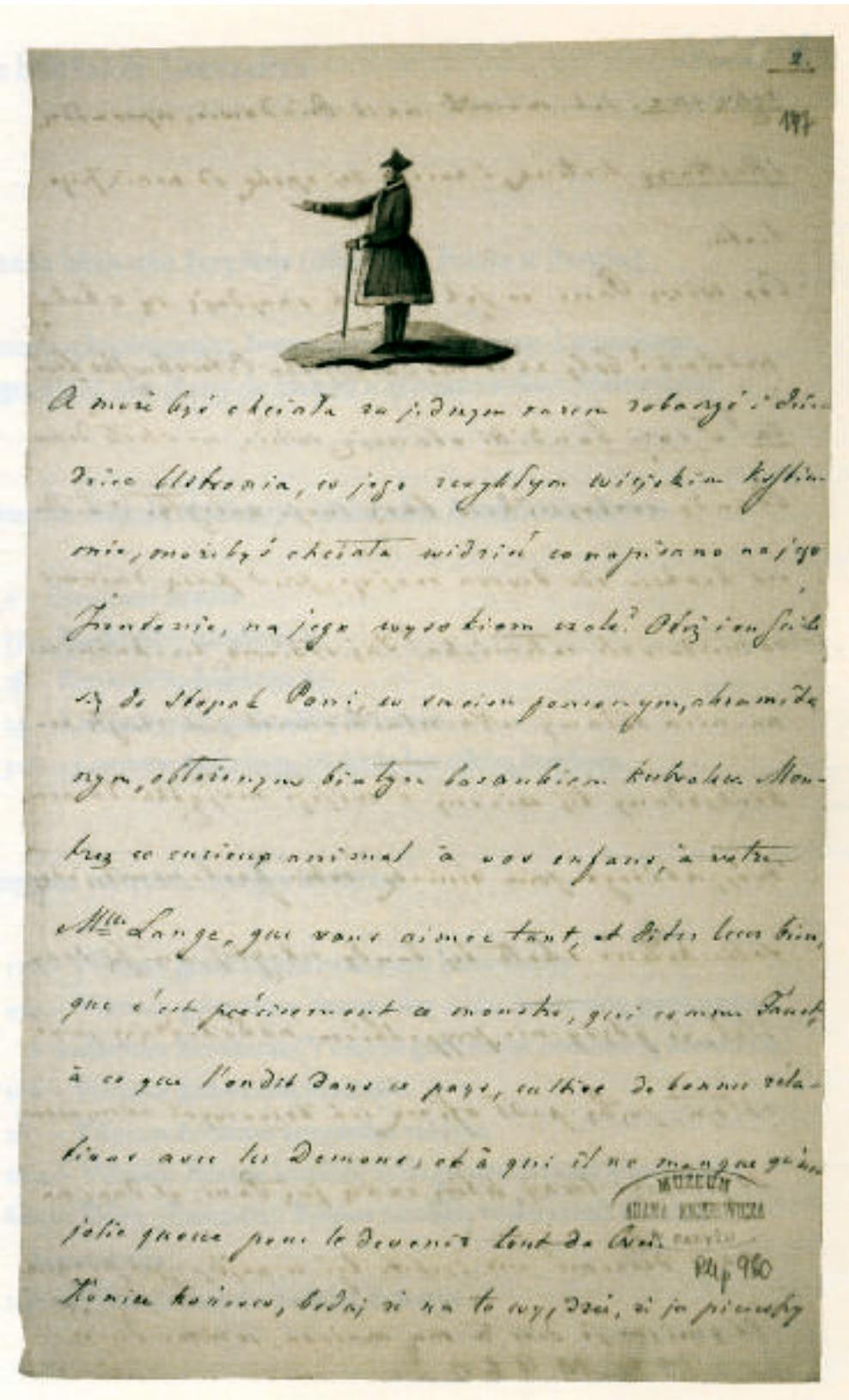
Nr. 8
(901)

2014 m.
vasario 27-
kovo 5 d.

Kaina 3,00 Lt

KAUNO KULTŪROS IR MENO SAVAITRAŠTIS

„Auksinis berniukas“

14 p.

**Stanislovas Moravskis.
Autoportretas. 1849.**

Adagio g-moll, op.11

kol išsiskaičiuos ruduo
pirmais antrais
ir užges

*sol ces si gis fis re do
fis ais gis ais
cis gis es*

kol tavo galva
man ant peties
kol esi šalia

*sol fa do sol fa
pauzė re diez
sol la si fa la*

niekas mums nekliudys
šveisti žaizdas
medumi

*re as cis re la dis
ais dis ais as
mi do mi*

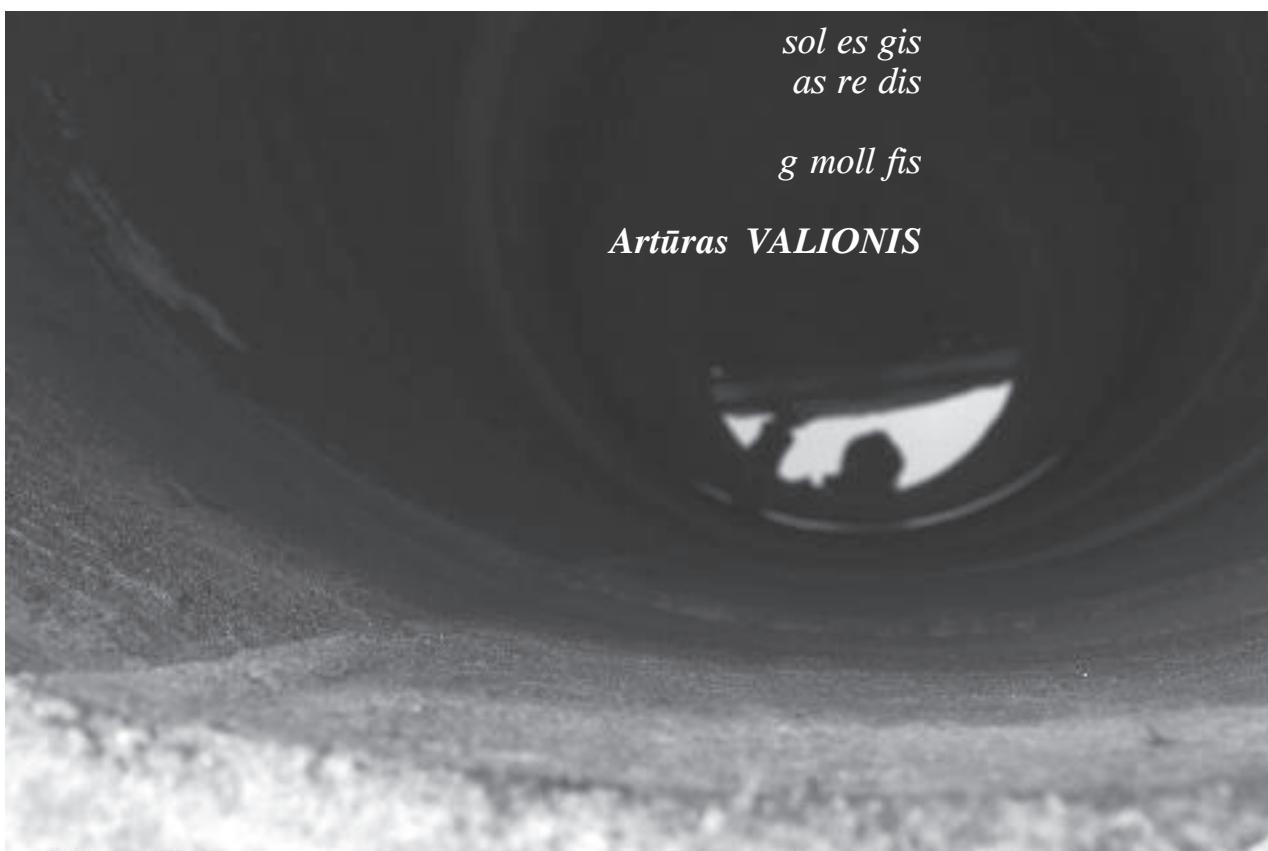
kol užgis
aprūdys

kol švis

*sol es gis
as re dis*

g moll fis

Artūras VALIONIS

Rėjaus ČEMOLONSKO iliustracija

Daugiau nei vienas litas

Petras Venclovas laureato krėslė.

Šiaip pinigai yra verti skaičių, kurie ant jų parašyti, tačiau būna, kad gerokai senstelėjusius juos galima pirkti ar parduoti labai brangiai. Pasitaiko ir taip, kad pinigai įgyja emocinę vertę, dėl to jie brangsta ypač sparčiai ir ilgam. Štai tokį bičiulišką, socialinį statusą rašytojų gretose keliantį ir medailio pareigas atliekantį litą išsigalvojo Kauno rašytojai. Kasmet jau nuo 1999 m. jį gauna geriausią knygą parašęs rašytojas: „Literatūrinės premijos vertę lemia ne jos dydis, o kūrinių méninis lygis, originalumas, reikšmingumas.“ Per daugiau nei dešimtmetį po vieną litą jau įkrito į daugelio kišenes. Ir tikėtina, kad jo turguje neišleido nei Jurgis Gimberis, Markas Zingeris, Tautvyda Marcinkevičiūtė, Jonas Laučė, Violeta Šoblinskaitė Alekса, Aldona Ruseckaitė, Donaldas Kajokas, Vladas Vaitkevičius, Rimantas Marčėnas, Zita Gaižauskaitė, Vladas Kalvaitis, Aldona Elena Puištė, Gintautas Dabrišius, Gintaras Patackas, nei premijos sumanytojas Petras Palilionis.

Nežinia, ar lengvai sarkastišką, neįpareigo-

jantį premijos įteikimo toną ir kodą padiktavo pats mažas pinigėlis, ar pirmasis jos laureatas J. Gimberis, bet iki šiol renginiuose mėginama juokauti. Tiesa, tai daryti sekasi vis sunkiau, nes ir pats litas solidėja (šiais metais jį marmure bei bronzoje įmontavo skulptorius Stasys Žirgulis), tokio į kišenę jau neįsidési, ir prie vieno keletas nulių vis tradiciškai atsiranda. Vasario 20 d. Kauno rašytojai Vieno lito premiją iškilmingai ir žaismingai įteikė prozininkui Petru Venclovui, kuris pasakė tikriausiai liūdniausią padėkos kalbą jos istorijoje. Priežascių galėjo būti įvairių, nes litas teikiamas turbūt jau paskutinį kartą – tokios savotiškos premijos laidotuvėlės prieš kitą reinkarnaciją; šiais metais rašytojo laukia jubiliejus, o visi aplinkiniai – dar vieno romano ir t. t. Nors P. Venclovas romanus rašo lengviau, nei galime įsivaizduoti – beveik kasmet esame džiuginami naujienomis. Pavyzdžiu, kolega Rimantas Marčėnas į renginį atvyko su kalba apie pernykštį kūrinių kišenėje, nes paprasciausiai nebespėja skaityti taip

Vertingiausias vienas litas Kaune.

greitai, kaip kolega rašo. Ši gausa lemia vis naujų literatūros formų paieškas, kurios ir atnešė rašytojui pergalę. Šiemet P. Venclovas pristatė gerokai Lietuvos rašytojų primiršto fantastikos žanro romaną, kuriamo visgi aprašomas šiandienos problemos, klestincios mūsų planeteje. Autorius prisipažista, jog rašydamas prisiminė labai įvairius pasaulio reiškinius: George'ą Orwellą, Siaurės Korėjos situaciją, Viduramžių inkviziciją... Taip pat kitame romane rašytojas, anksčiau gynęs partizanų pozicijas, dabar veikėjo lūpomis prabyla apie banditus. O ir šiaip savo kūriniais demonstruoja daugelio pastebėtą toleranciją kitaip mąstantiesiems, iš dalies humaniškai pateisinami net kolaborantai.

Aktorius Andrius Žiurauskas renginio metu paskaitė knygos laimėtojos „Peržengti ribą“ išstraukų tiems, kurie nespėjo susipažinti su romano anksčiau, smuikininkas Kristijonas Venclovas leido pailsėti nuo žodžių ir tekštų, o vakaro vedėjai – rašytojai Viktoras Rudžianskas ir Enrika Striogaitė – vos spėjo suktis, nes kauniečiai kolegos priraše gausybę humoristinių tekštų šių metų laureatui, kiti mėgino prisiminti senus bohemiskus laikus, kuriais ne taip lengva patikėti žvelgiant į klasikinį P. Venclovo kaklaraištį.

„Nemuno“ informacija

Kolegų sveikinimai.

4 Vyksmas

Audronė MEŠKAUSKAITĖ

Vaizdingi pasaulio kvapai

„Gyvenimas gatvėje, Pekinas“. 2010 m.

Vasario 19 d. Kauno fotografijos galerijoje atidaryta Rimaldo Vikšraičio originaliai eksponuota fotografijos paroda „Pasaulio kvapai“, kurioje pristatomi naujausi, dar nerodyti fotomenininko darbai. Per pastarąjį dešimtmetį, dar intensyviau – per penkerius metus, apvažiuota visai nemažai pasaulio, nes R. Vikšraičio parodos organizuotos net itin tolimuose kraštose – nuo Kinijos iki Ispanijos, nuo Italijos iki Anglijos. „Pekino gatvių smarvė, dviračių įvairovė, smogas, Madrido valkatos, narkomanai, Kuenkos pankų vakarėlis, Vienos sendaikčių turgus ir *kaifuojantis* jaunimėlis, Milano ir Poznanės gražuolės, Glazgo lezbiečių bėgimas, Kardifo nakties šėlionės – tai tik dalis akimirkų iš ciklo „Pasaulio kvapai“, – štai taip pristatoma fotografijoje atsiverianti įvairovė. Tiesa, dažniausiai šiuos besimainančius kvapus gožia aplink miestovaizdžių herojus besirangantys cigarečių dūmai. Kaip prisipažista fotografijų autorių, cigaretės šiame cikle tapo aplinkos užterštumo simboliu, kuris gerausiai perteikia ne tiek globalias problemas, kiek jų poveikį kiekvienam iš mūsų. Svetimo, nepažintinto miesto tvaikas sunkiai perduodamas fotografija, gal tik sukuriamas vaizduotės iš ankstesnių patyrimų dėlionės, o tabako dūmų kvapas tampa atpažinimo ženklu, gerokai

priartinančiu vaizdą prie jo stebetojo. Tačiau galbūt neverta šiam menkniekiui suteikti tiek daug reikšmės. Kaip ir detalei, kad R. Vikšraičio fotografijose pavargusio kaimo „scenovaizdži“ staiga pakeitė miestų vaizdai. Išskyrus tai, viskas daugiau ar mažiau liko savo vietose. Menininko žvilgsnis ir fotoaparato objektyvas vis dar nukreiptas į visuomenės užribio zoną ir keistuosis jos gyventojus. Neįprasti, akį traukiantys miestiečių tipai, marginalai, asocialūs žmonės galbūt gyvena visuomenės paribiuose, tačiau R. Vikšraičio fotografijoje jie – pačiame centre. Šioje siauroje, bet vis dėlto realiai egzistuojančioje erdvėje, trumputėje fotografinėje gyvenimo atkarpoje jie svarbesni net už preidentus. Skubančios studentės, barų ir kavinių lankytojai, gyvenimo malonumų trokštančios gražuolės, garbaus amžiaus damos ir keletas ponų, naktinės plaštakės ir „kaifuojantys“ vyrukai, susispėtusių paauglių grupelės ir net ufonautas... Veriasi tokis „žemasis“ miesto gyvenimo sluoksnis, po kurį su fotoaparatu šmirinėja menininkas ir fiksuoja, ką tik sugalvojęs. Kaip teigia jo kolega Aleksandras Macijauskas, tiesiog neįsivaizduojamai drąsiai, net tose vietose, kuriose fotografuoti oficialiai uždrausta, ir tuo pat metu, kai kiti aplink skundžiasi, kad tai šiaisiai laikais visiškai neįmanoma –

nei prieiti, nei nufotografuoti. Ir didmiesciuose R. Vikšraičiui tikrai nepadeda artima kaimo aplinka ar seniai pažįstami žmonės. Čia gyvenimas fiksuoamas ne iš vidaus (tai buvo didžiausia kaimo ciklų vertybė), o iš išorės, mėginant jos turinį nuspėti, bet ne stačiokiškai stebėtis. Labai dažnai tokio pobūdžio fotografijos turi blogą prieskonį, atsrandantį, kai į herojų žvelgiama lyg į kokį zoologijos sodo gyventoją, aptarinėjant lentelėje nurodytą rūšį ir emociškai saugiai liekant šioje pusėje.

Dabar, kai jau nupasakojome situaciją, nesunku išsivaizduoti svečiuose kraštose atsidurusi fotografą, fiksujantį jo gatvėse verdantį gyvenimą. (Tiesa, šiuose kadruose jis „verda“ labai lėtai, nes stabdomas alkoholio, narkotikų, begalinio, visiškai nevaržomo laiko poveikio.) Ir jau galime nuspėti išprastą socialinės, dokumentinės fotografijos stilistiką, apie kurią parodos atidarymo metu kalbėjosi daugelis dalyvių. Tačiau kažkodėl fotografijos kaip dokumento išpūdžio čia ne tiek ir daug. Ne taip svarbu, kad sutiktasis vyriškis tą dieną sėdėjo ant šaligatvio krašto, kad turejo ką ir kuo prisidegti. Išties reikšminga, kad jis čia buvo būtent tą akimirką ir tokis, koks yra užfiksotas. Galbūt vos sekundę trukęs, bet visgi užsimezgęs asmeninis kontaktas, šio susitikimo nuotaika ir žmogaus

Atsiminimai apie scenos karalienę

Saulėtą ir pavasarišką vasario 23-iosios sekminėnų popietę Nacionalinio Kauno dramos teatro „Rūtos“ salėje vyko knygos „Rūta Staliliūnaitė: „Aš esu Barbora“. Atsiminimai apie scenos karalienę“ pristatymas.

Susitikime dalyvavo knygos sudarytojas, žurnalistas bei rašytojas Svajūnas Sabaliauskas, Nacionalinio Kauno dramos teatro generalinis direktorius Egidijus Stancikas, poetas ir rašytojas Robertas Keturakis, aktorius ir Kauno menininkų namų vadovas Viktoras Valašinas, artima aktorės bičiulė Daina Kazlauskienė bei kino ir teatro aktorė, poezijos skaitovė Olita Dautartaitė.

Fenomenalia aktore ir scenos karaliene tituluojama R. Staliliūnaitė (1938–2011) teatre ir kine sukūrė be galio daug svarbių vaidmenų. Vienas ryškiausių – Barboros Radvilaitės personažas to paties pavadinimo Juozo Grušo dramoje. Dėl šios priežasties prisiminimų apie aktorę knygos pavadinimas – „Aš esu Barbora“. Tiesa, jos sudarytojas atvirauja, jog iš pradžių

„Pankų vakarėlis, 2, Kuenka“. 2011 m.

„Pankų vakarėlis, 4, Kuenka“. 2011 m.

„Linksmojoji valkata, Milanas“. 2011 m.

veide įrašyti praeities ženklai pasakoja visai ne dokumentinę istoriją, o kviečia užmegzti naują ryšį (ne pažintini, o jausmin) su dar vienu žmogumi. Tuo labiau kad cikle atskleidžiama šalių ir miestų įvairovė jau nežymi įvairovės egzistencine prasme – viskas taip sparčiai vienodėja, todėl belieka bendrauti nubraukiant socialinius ir kultūrinius skirtumus.

Fotografas R. Vikšraitis 2009 m. laimėjo metų atradimo apdovanojimą Arlio fotografijos festivalyje „Rencontres d'Arles“ (liet. „Arlio susitikimai“) ir iš savo vienkiemio išėjo daug tolimesniais keliais, nei vaikščiojo anksčiau, tapo tarpautinės fotografijos įžymybe. Kraupinantys mūsų kaimo vaizdai atsidūrė Londono, Pekine, Poznanėje, Glazge, Vienoje, Madride, Berlyne, Hagoje, tačiau atgal iš šių miestų į Lietuvą grįžo daug švelnesni. Iki šiol netyla diskusijos dėl R. Vikšraičio fotografijų turinio etiškumo, bet „Pasaulio kvapuose“, nors objektyvo užfiksuočių žmonės tik-

riausiai negalėtų pasigirti sėkmingai susiklosčiusiems likimais, justi keistai pro skausmą prasišvietianti hedonistinė nuotaika. Visi jie gyvena savo autentiškus, nors ir pavojingus, sudėtingus gyvenimus. Toki pat lengvai svaigū potyri nusakė ir pats R. Vikšraitis, kviesdamas žiūrėti fotografijas ir ijjungti vaizduotės variklius, įkvėpti pavasario oro ir susisukti kvepiančią suktinę. Turime pajusti galbūt sunkiai gautos, vienintelės tą dieną cigaretės skoni, pankų vakarėlio svaigulį, vulgarokus juokelius, apšnerkšto alubarrio jaukumą ir Londono gražuolių trauką. Tai, ko kasdien iki save dažniausiai neprisileidžiame, nes juslinius malonumus laikome raktu užrakintus, tai, ką dažniausiai patiriame tik skonėdamiesi meno kūriniais ir taip išvaduodami viduje neabejotinai glūdinčius, bet nutildytus demonus. Ir neapsimesti, jog visas šis intensyviai vibrerantasis R. Vikšraičio fiksuojamas gyvenimas mūsų neliečia, lieka saugioje zonoje už nubrėžtos linijos.

„Tai drąsiausias Lietuvos fotografas, ne kartą irodės štai savo darbais. Prisimenu, jog ir pirmą kartą „Nemune“ jį pristačiau su labai netikėtais, aštriais aktais. Prieš fotograuodamas kaimo žmones, Rimaldas ne kartą apsvarstydo, kaip galėtų pabėgti situacijai visiškai įkaitus. Tačiau net ir tai neatbaudė nuo rizikingos, išskirtinės fotografijos. Dabar jis fiksuoja gatvės gyvenimą, o tai labai sunki tema, nes begalę kartų daugelio fotomenininkų atskleista. Padaryti ką nors naujo ir netikėto – beveik neįmanoma. Tuomet reikia ieškoti ne turinio, o formos netikėtumų“, – apie bendraminčio kūrybą pasakojo A. Maciauskas.

Beje, parodoje, Donato Stankevičiaus sumanymu, fotografijos tarsi juda ryškių raudonų centrų link ir formuoja dekoratyvius spiecius, kurie jaukioje salės prietemoje dar labiau praskaidrina gatvės gyvenimo sloganų, tūnantį vaizduose. R. Vikšraitis mėgsta ryškius daiktus, ryškų ir tikrą gyvenimą, dar ryškesnį meną.

„buvo sugalvotas kitas, šiltas ir gražus pavadinimas – „Lininis Rūtos angelas“, tačiau leidyklai atlikus apklausą nuspresta knygą pavadinti „Aš esu Barbora“.

„Dveji metai darbo ir daug įtampos. Reikėjo tikraja to žodžio prasme gyventi su R. Staliliūnaitė. Buvo bai-su, kad tas atminimas apie aktorę neužželtų, kaip užžė-lė Rūtos takeliai Pašušvio miestelyje“, – knygos rengimo detaliemis dalijosi sudarytojas. Artima aktoriės bičiulė D. Kazlauskienė pasakojo, kad R. Staliliūnaitė veikiausiai tikėjosi knygos apie save. „Tam tikras nuotraukas, pavyzdžiu, savo vestuviu, ji griežtai uždraudė publikuoti spaudoje ir pasakė: „Prašom jideti į voką, užklijuoti ir užrašyti: „Tik tuo atveju, jeigu bus knyga.“ Iš to sprendžiu, kad Rūta tikėjosi knygos“, – kalbėjo D. Kazlauskienė.

S. Sabaliausko atsiminimų apie legendinę visų laikų Lietuvos kino ir teatro aktorę knygoje surinkta daugiau nei 50 jos kolegų, režisierų, dailininkų, rašytojų, poetų, Pašušvio miestelio, kuriame Rūta augo, gyventojų, draugų bei artimųjų pasakojimų.

Šalia prisiminimų – daugybė aktorių nuotraukų ir kompaktinė plokštėlė su R. Staliliūnaitės skaitoma poezija, Vytauto V. Landsbergio alegorija bei mažeikičių kūryba. Knygą išleido leidykla „Obuolys“.

Viktorija GABULAITĖ

6 Kūryba/Jaunieji

Simonas BERNOTAS

Benedikto JANUŠEVIČIAUS nuotrauka

Lengvai lengvai

Iš tavo ausies išskrenda stambi gegutė
Tu nespėjai nespėjai jos prijaukinti bet
Ji spėjo suspėjo išlesti nervingą minkštima
Plaukus iš vidaus ir pipereti dar tokiu
Beglobiu kurie nuolat čiauška neduodami
Ramybės ieškodami savojo lizdo kaukolės
Šalty vis drebėdami drebindami kinkas
Kalendami tavais dantimis tau iškrenta
Po pūką prasižiojant taką žymintį pūką
Gal ir gerai nes taip niekad nebepaklysi
Bet kaip paklysti sėdint kampe susitraukus
Pamišus klausant learning to fly ruošiantis
Duot pirmas skrydžių pamokas

Skausmo paletė

Baltas kryžius
Juodas kryžius
Rudas kryžius
Bordo kryžius
Purpurinis kryžius
Rožinės kryžius
Raudonas kryžius
Oranžinis kryžius
Geltonas kryžius
Citrininis kryžius
Žalias kryžius
Salotinis kryžius
Alyvuoginis kryžius
Elektrinis kryžius
Turkio kryžius
Ciano kryžius
Žydras kryžius
Mėlynas kryžius
Ultramarino kryžius
Indigo kryžius
Violetinis kryžius
Pilkas kryžius
Nors imk išbrauk nereikalingą
Atspalvi įsisenėjusi apibrauk
Žaizdas užversk druskų kasyklomis
Jei nori išryškinti agonijos vaivorykštę
Prisikąsk liežuvį ar lūpą kad galėtum
Tverti ši spektrą prometėjišką
Galbūt net pranašišką ką čia
Ir beslėpti sūrus stigmų
Vainikas suvešėjės
Įaugės į skausmo
Paletė

Aplink skelbimai agitaciniai
Pamaitink sotų pagirdyk girtą
Patamsinti langai tamsesnės naktys
Ištraukia iš namų tiek gyvą tiek negyvą
Surakina ir išveda turite teisę mylēti ir
Džiaugtis gyvenimu
Nusišypso reklamine šypsena
Suspindi dantys brillantais
Tarp nekenčiu ir myliu
Tik žingsnis žengtas tik takas
Kuriuo esu vedamas
Takas kaip upė be galo
Sužybsi žibintuvėlio liepsna
Kurgi jį vedate išnyra balsas
Pažįstamas bet nepažįstamas veidas
Drakono
Mes ji vedame į niekados šalį
Džiaugsmo karaliją karmos
Nuovadą numeris trylika o dabar prašau
Pasitraukite arba šausime ir jos šauna
Vienkrypčiu greitkeliu vis tollyn tollyn
Kol prisiveja liūdesio šešėlj
Tuščią dabarties pilnatvę palieka
Mane vieną karmos nuovados
Laukiamajame mane vieną
Šitaip mylēti ir šitaip nekėsti

Shoplifting

Jos vardas buvo liepsna
Ji veikė greitai nesidairydama į šalis
Nedvejodama tai buvo nebe pirmas
Kartas sviede šalin emocijas
Visą savo karštį praeidama pro
Apsaugini tik šyptelėjo saldžiai
Laikė turtą vidinėje striukės
Kišenėje netoli plazdančios
Širdies netoli šiltos krūtinės
Kai sucypsejo mašina išduodama
Bėgo lėkė iš visų jėgų
Ijungė antrą kvėpavimą nora
Niekas nesivijo ir niekas nestabde
Bėgo lėkė vien iš iprocio rutinos
Įaugusios į kaulus
Atitrūkusi nuo laužo
Žiezirba

Ir dar ir dar kartą

Jūs ir vėl čia užsukote tiesą sakant
Užknisote esate pats nuolankiausias
Mūsų lankytojas ištikimiausias žinom
Bet reikia turėt šiek tiek padorumo
Orumo ir dar kitokių žmogiškų
Ypatybų o jūs čia jau nežinia
Kelinčia balsas trūkčioja nubėga
Tolyn nuvarva tarsi negirdėtas
Muzikinis fonas greit išdilstantis
Užmirštamas erdvė patamsėja
Būtybės joje savos nesavos
Vienu jų pamoja prieit kažkaip
Atgrasiai sveikas liūdesy jau
Kelinčia syk šiandien susimatom
Kažkaip vis prasilenkiam tu man

Labai jau matytas tik nepamenu
Vardo pakartok neišgirdau čia
Kažkaip labai jau tylu gal einam
Kur daugiau garso liūdesy pakartok
Neišgirdau užkrito nors tu kauk
Pakartok kai kartojasi suvienodėja
Kūnai viens prie vieno moteris vyras
Vyros moteris moteris lūpos dantys
Plaukai nagai šviesos drykst drykst
Drykst drykst pakampėmis spalvos
Ne spalvos šešeliai neatskirsi išeinu
Tas pats bet jau kitas iš šios erdvės
Iš kitą bet jūs ir vėl čia užsukote
Tiesą sakant
Užknisote

Muzika

Glotnus garsas išeina pasivaikščioti
Sutinka tave ir pasisveikina užsuka
Iš smuklę išgeria du alaus ir vieną žalią
Fėjų tampa gergždiančiu garsu palieka
Arbatpinigiu dvi natas si bemolį grįžta
Iš gatvę sklinda alėja suerzina piką
Praevių gauna velnių tampa falcketu
Niekis negali jo pakęsti visi vengia jau
Iš tolo pamatę snabždas girdi čiajis
O buvo lyg ir visai nieko jau geriau
Net girdėt negirdėčiau labai nusivyleš
Žengia penklina pačia niūriausia
Tonacija tampa liūdnui garsu bliuzas
Yra mano tévas rauda mano motina
Tiesiog ant kaktos užrašyta ryškiai
Mélynai eidamas spardo akmenis
Užsuka pas kekšes tačiau nesidomi
Kūnais viskas išlandžiota visur jau
Girdėtas tampa nuobodžiu garsu
Tie patys namai tos pačios gatvės
Tie patys tiltai tiltai garsas šoka
Šoka tampa tyla

Mums reikia daugiau slibinų!

Sie parkai jau patys sau atsibodę
Šis éjimas labai jau dulkėtas praeivai
Ligoti pilku šalčiu apskréte apsiréde
Atsiprašau arba atleiskite kai trinkteliu
Arba atgal treniantys bet ne iš noro
O iš reikalo oras puikiai prognozuojamas
Šlapdribos ir lietūs bažnyčios be dievo
Tušti namai šiukslių ir purvo alėjos
Bet viskas lengvai išsprendžiama tereikia
Bent dviejų slibinų tačiau grynavaislių

Dokumentika

Svirplys tau prieš akis paskerdžia
Tigrų sulaukėjės laukas švelnūs kaktusai
Smėlis smėlis išisenėjusios vienatvés démės
Veidą glostantis purvas bégantys žodžiai
Žodžiai gazelės iššoka iš kūnų skeletais
Sugriūna iš perstinčias dulkes saulė išgręžia
Pintas prakaito kurį susemi į qsočių kiaurymes
Išgeri orą orą svaigini svaigulį įkerti barškuolei
Tiesiai į liežuvėlį ji dvesia euforijoj ar agonijojo
Nesuprasi juk menkai teskiri juoką nuo graudulio
Susitraukiantys raumenys vėjas kaip šilkas
Laužo pečius burną sausina smėlis
Smėlis pilna gerklėj jau springsti
Iki paskutinio kadro tamsybės

Rėjus ČEMOLONSKO iliustracija

Andrius PATIOMKINAS

Ne savo kaily

- Ar gerai prisimeni, ką siūlyti?
- Taip, taip, - sakau žvelgdamas į stiklo sieną, apkaitytą kanceliarijos, maisto, higienos prekėm.
- Tu juk puikiai supranti, - trimitoja į ausį viršininkė, - kad, nepardavęs akcinių prekių, ne tik negausi premijos, bet ir pats turėsi jas pirkti. O šokolado galiojimo terminas, kaip žinai, bai-giasi...

- Nepirkšiu. Aš nevalgau šokolado.
- Nepirkši – lėksi iš darbo. Tada ne tik šokolado nevalgysi. Tada ir knyga apie dietą pravers, cha cha. O kol naują darbą susirasi, pražilsi, tada ir plauku dažų ateisi, cha cha cha.
- Tu per daug vangiai pardavinėjai, - tėsia su-rimtėjusi. - Reikia pačiam siūlyti. Tam ir sugalvotos taisyklės bei formulės. Ar susipažinai su instrukcija? Turi mokėti kaip poterius. Moki?
- Moku.
- Tai sakyk.
- *Tėve mūsų...*
- *Ką-a?!*
- Ai, tai tada *Sveika, Marija*, - jeigu moteris...
- Aš ne poteriu tavęs klausiu! Ar turi po ranka atmintinę, kaip su klientu pasisveikinti, ko pasiūlyti, kaip atsisveikinti, ko palinkėti?

Girdžiu, kaip prie langelio kažkas nekantriai trepteli.
- Turiu, - sakau, apmesdamas akimis kabliukus, būrimo kortas, muilo burbulus.
- Tai blogai! Tuos klausimus privalai atmintinai mokėti. Turėsi ne skaityti, o akių nuo kliento nenuleisti.

Krūptelėjės susirandu atmintinę apie praktinę akių kontakto ir šypsenos naudą.
- O prekės tvarkingai išdėliotas? Pagal standartą?

- Taip taip, - patikinu, žvilgteldamas į moteriškas pėdkelnes, kabančias beveik palei nosį.

- Bet jeigu aš sužinosiu, kad... Juk žinai, kaip tai lengva patikrinti. Dabar mes turime slaptujų...

- Gal aptarnautumėt, jaunuoli, užuot pliurpęs telefonu? - išgirstu nepatenkintą, kiek virpančių bal-są. Metės ragelį, greitosiomis peržvelgiu instrukcijos 1a punktą.

- A... Laba diena. Atsiprašau, kad priverčiau... ē... laukti. Kuo galėčiau padėti? - žvelgdamas tiesiai į akis malonai nusiypsau garbaus amžiaus klientei (tikiuosi, kaip klientei) ir bemat pajuntu, kaip ledai pradeda tirpti (ne tie, kur šaldiklyje), o tai jau tramplinas į abipusį savitarpio supratimą.

- Aš, vaikeli, norėčiau receptų knygos to vyru-ko, kur per televizorių rodo, kaip valgi gaminti.

- Hm... - bandau prisiminti, kuris vyrukas taip retai darosi valgyti, kad jų net per televizorių rodo.

- Taigi žinot, jaunas esat... - sufleroja aptarnaujama senjora. - Kai žiūriu, man taip seilė varva...

- Isivaizduju. Geriausia tokias laidas žiūrėti pavalgius, - pritariu, visas nukaitės.

- Aš taip užsimaniau, taip išsigeidžiau tos receptų knygos, kad, sakiau, geriau jau kitą mėnesį vien duona su vandeniu misiu, bet tą knygą būtinai tu-rėsiu.

Visai nuoširdžiai palinksiu galvą, bet susizgribės, kad galiu būti ne taip suprastas, dar ir garsiai priduriu:

- Taip, taip, ponia.
- Na, kokia aš tau ponia, jaunikaiti, jei vos galą su galu suduriu?

Pasijaučiu šiek tiek nejaukiai.

- Bet žinai, jau ko gyvenime išmokau, tai išmo-kau: kad nereikia nieko atidėlioti (ypač sulaukus mano metų!), kad nereikia varžytis, o viską daryti čia ir dabar. Supranti? - šelmiškai mirkeli.

- Deja, tos receptų knygos mes neturime, - suskumbu nenukrypt nuo dalykinės temos.

- Kaip gaila... - nusivylimą giliu atodūsiu pa-lydi manojoj senjora.

- Bet gal galiu jums pasiūlyti naujausią knygą apie dietos naudą? - bandau kitokiu būdu paten-kinu nepatenkintos klientės poreikį.

Ji išsproginga akis į pro langelį iškištą daiktą.

- Jeigu jau taip mégstate knygas gražti, che che... Ką tik iškepta, taip sakant. Prarysit aki-mirknsniu!

- Prastas humoras, jaunuoli. Kaip aš ją pirksiu, jei visus pinigus receptų knygai išleisiu?

I jos klausimą atsakau retoriniu tylėjimu.

- Nebent greituką duotumėt? - staiga jos akys vėl sužimba.

- Atleiskite, ponia, bet...

- Per sena, ar ne? - aptarnaujamoji net nebando slėpti susierzinimo. - Bet juk tam ir *greitas* kre-ditas, - kad spėtume grąžinti!

- Atleiskit, ponia, bet šitos paslaugos mes ne-teikiam, - atsikvepiu su palengvėjimu.

- Ak, šit kaip, - atlyžta. - O knyga graži, spal-vota, - tiesia rankas į dažais dar kvepiančią...

- Tai turbūt jums ir plaukų dažų nesiūlyti?

Ūmai ji susiraukia.

- Vaistais turbūt neprekiaujate? Man taip su-skaudo dantį...

- Ne, deja, ne. Bet galiu pasiūlyti... šokoladuką, pavyzdžiu.

- Dar prastesnis juokelis, jaunuoli. Aš sergu cukralige! - ir išdidžiai krestelėjusi žilų plaukų sruogą net neatsisveikinusueina.

Kol nusisukęs grūdu į popierių krūvą leidinį apie nevalgymo privalumus, kažkas prie langelio du kartus sodriai (ir reikšmingai) krenkšteli.

- Nu labą dieną: nei labą dieną, nei padék, Die-ve! - išgirstu tvirtą seniokišką balsą.

- Padék, Dieve, pone.

- Aš netikintis, jaunuoli, jei nori žinoti.

- Netikite, kad padës?

- Aš netikiu į Dievą! - sugriaudėja.

- Tai labą dieną, pone.

- Jau ne diena, o vakaras, jaunikaiti.

- Jums tai jau tikrai, ponuli, - atitariu. Bet tik mintyse.

- Kuo galėčiau būti naudingas? - jau garsiai tėsiu minti.

- Niekuo. Geriau duok man tokį ir tokį laik-raštį*.

- Hm... Kaip tik baigési.

- Kaip - baigési?

- Išpirko.

- Tai dabar turėsiu eiti į kitą kioską? - pasipik-tina. - Išlaukęs šitokią eilę?

- Yra kitas neblogas laikraštis.

- Koks?

- Toks ir anoks**.

- Duok čia.

Paėmęs ima sklaidyti.

- Tfu, - garsiai nusispjauna.

Pasilenkės pasižiūriu per langelį.

- Tfu, - antrąkart spjauna dėdulė. Sau ant pirš-tų. Ir verčia kitą laikraščio puslapį.

Matau, kaip keli klientai, neapsikentę laukti, patraukia nuo kiosko.

- Gerai, imu, - pagaliau pareiškia, numesdamas monetą, - tik paduok naują, šito kampai susi glamžę.

- O gal jums dar knygą apie dietą, pone? - nusisypsaū žiūrėdamas į akis, bet, neatlaikęs rūstaus žvilgsnio, išistebiliu į atskišusį aptarnaujamojo pilvą.

- Ką-?! - placių išsižioja. - Tyčiojies, piemeny? Pensininkui siūlyti knygą apie dietą?! Manai, kad senas, kad pensijas nurėžet, tai jau ir valgyti neberekia?.. Chamas!

Per užsitempiusią kliento tiradą mano akys bėgėjė skutimosi peiliukais, žirklėmis, batų raišteliuiais.

- Nežinai, kad ir be tavo knygos pusė Lietuvos badauja? Ką - nesimato?!. - net stūgteli išraudės.

- Tai gal jums dažū, pone?

- Kokiu dar dažū? - suklūsta. - Kiaušinių?

- Ne, plaukų dažū.

- Ar aš tau panašus į moterį? - jis pasilenkia ir nusismukia kepurę, slepiančią pliką blizgantį kiaušą.

- Ne ne, gink Dieve. Bet galite padovanoti juos savo žmonai.

- Žmonai? Mano žmona seniai mirusi! - išpyškina.

- Nesistebiu, - sakau garsiai, bet vėl tik minityse.

- Užjaučiu.

- Ką užjauti? - dėdulė įtariai ir grėsmingai pasilenkia prie langelio.

- Na... man labai gaila.

- Gaila jam, matai! Nesigailėk, nesigailėk. Vis tiek nebūtum išiūlės - ji peruką prieš mirtį nešiojo.

- Tada gal... vaikams?

- Vaikams? Kokiems dar vaikams?!

- Savo. Dabar gi madinga dažytis ir neprazilus.

Turime įvairių spalvų. Geltonos, žalios, raudonos...

- Aš neturiu vaikų!

- ... žydros net!

- Sakau tau, neturiu vaikų!

- Tada anūkams.

- Anūkams?!. Kad jie nesulauktu! Ką - aš iš

savo nurėžtos pensijos dar jiems kažką pirkinėsiu?!

Galvok prieš išsižiodamas! - nepagaili nemokamo

patarimo klientas, kuris visada teisus.

- Tai duosi gražos ar ne? - prisikišęs prie langelio, išsiepia baltutėlius protezus.

Gaila, kad negaliu pasiūlyti jam dantų pastos.

- Duosiu, - sakau, sukandęs dantis. - Bet gal

jums dar šokoladuką, pone?

- Kokį šokoladuką?

- Juodojo šokolado, su razinomis.

- Čia kompensacija už tai, kad néra to laikraščio? Nu gerai, duok tą šokoladuką.

- Ne ne, reikia pirkti...

- Pirkti?.. Tu manai, kad aš mažas vaikas, ką?

Kad man šokoladuko reikia?!. Susikiš juos žinai, kur?

Mano akys klaidžioja virvėmis, lipnios juostos ritinėliais, nusmailintais pieštukais.

- Ar žinai?

- Ne.

- Nežinai?! - negali savo didelėm ausim patikėti seniokas. - Tai kaip tokį žioplį galėjo pasodinti už prekystallo?.. Nežino, kur susikišti! - rėkia, atsisukęs į kitus pirkėjus. Jų reakcijos pro prekes neįžiūriu.

- Susikiš iš vieną vietą! - pagaliau teikiasi paaiškinti.

- A, gerai.

- Nežino, kur susikišti! - vis dar negali atsistebeti vaikščiojantis gyvenimo patirties lobynas.

- Jau susikišau.

- Ką-?

- Kliento noras - man įsakymas.

- Susikiši šokoladuką į šiknā?

- Taip. Jei netikit, galite patikrinti.

- Tuoj aš tame patikrinsiu!

- Prašom, prašom, - maloniai kviečiu, dėl viso pikto dar žvilgteldamas, ar gerai užstumtas durų sklaistis.

- Ne, šito tai jau per daug!.. Sakyk, koks tavo viršininko telefonas?

- Labai geras ir brangus. Bet už dykų negaliu reklamuot.

- Aš klausiu, koks tavo viršininko telefono numeris!

- Asmeninis ar darbo?

- Darbo.

- Nežinau.

- Nežinai?!. Tai koks asmeninis?

- Nesakysiu.

- Sakyk, pasakiau!

- Bet aš jūs perspėju: ji - ištekėjusi moteris.

- Sakyk numerį! - subliūva krauju pasruvusiom akim.

Nuoširdžiai pasigailiu, kad dar neprekiuojame kraujų spaudimo matuočliais.

- E... 6969... Čia jos trumpasis.

- Alio! Dabar gerai manęs paklausykit. Šitas jūsų stuobrys... nu, tas pacanas, kur už stiklo sėdi... Nešauti? Kodėl? Neperšaunamas stiklas, nori pasakyti... Aš nieko ir nesiruošiu šauti. Savo dvivamzdži namie palikau... Nu, nešausiu, nešausiu, sakau tau... Išveš? Kada išveš? Kas išveš?.. Ką - mane, nori pasakyti, išveš?.. Kaip, ne čia pataikiau? Tai koks tavo telefonas?.. Kur eiti, kur? Pakartok!.. Aš tau paeisiu, aš tau paeisiu. Girdi mane?.. Numetė ragą!.. Nu, sukčių kompanija...

- O gal jūsų sąskaita pasibaigė? Galite pasipilti,

dyti, - maloniai čiulbu pro langeli.

- Šito aš taip nepaliksiu. Aš skubiuos!

- Skusitės? - pajutės verslininko gysle, tuo pat užčiuopiu galimybę patenkinti kliento poreikių. - Galiu pasiūlyti vienkartinį skustuvą. Dabar kaip tik akcija...

Jis tik teškia laikraštį pro langelį, pagriebia savo monetą ir raudoną dėmių išmuštu veidu nulemia mojuodamas rankom.

- Pone, pone, geros dienos! Laukiame sugrįstant! - tikrai nuoširdžiai ir placių šypsauši, užbaigdamas kontaktą su klientu pagal visus reikalavimus.

Vis dar išsišiepės staiga langelyje išvystu žavios šviesiaplaukės veidą ir prarandu amą.

- Laba diena, - išgirstu skambų balsą.

- Laba diena... - šiaip ne taip išstenu.

- Hm, ko gi aš čia norėjau... - šviesiaplaukė pradeda žvalgytis po kiosko vidų. Pamatęs, kaip jos akys nuslysta higieniniai tamponais, moteriškom kelnaitėm, *sargais*, nuleidžiu akis...

- O žinot, aš jau seniai pastebėjau, kad jūs čia dirbat.

Pajuntu, kaip nukaistu.

- Keista, galvoju, kad vyrukas.

Dar labiau išraustu netardamas né žodžio.

- Kažkur buvau užsirašius... - pasiraususi rankinėje, mergina išsitraukia užrašų knygelę.

Ūmai man dingtel: o gal čia JI? Slaptoji... é... Karštligiškai mintyse sumetu: pradēsiu nuo kito galo.

- Gal šokoladuką galiu pasiūlyti?

- Vaišinate? - žaviai nusišypso, o nesulaukus atsakymo guviai priduria: - Mielai paimsiu! „Šokoladukus dalija!..“ - nuvilnija snabždesys staiga pagyvėjusia eile.

- É... Ne visai. Čia pas mus tokia akcija.

- A-a... Šokoladą šiaip tai aš labai mėgstu.

- Aš irgi. Šokoladą valgyti skanu ir sveika...

Kartu galiu pasiūlyti ir knygą apie dietą.

- Apie dietą? Jums atrodo, kad man reikia taisyti figūrą? - prajunka ji.

- Ne ne, jūs labai gražiai atrodote.

- Betgi jūs manęs net nematote per visą šitą krūvą...

- Tačiau jūsų akys, veidas, plaukai... Gal jums plaukų dažū? - priduriu lyg tarp kitko.

- Ne, dėkui... Aš - už natūralumą, - surimtėja ji, o nesulaukusi žaibiškos mano reakcijos, paaikiina: - Iš tikrujų tai man nieko nereikia. Sudie!

- O kaip dėl to nemokamo šokoladuko? - slapta jai dar nespėjus dorai žengti į šalį, nesidrovi tiesiai prie reikalo šokti nekantrus interesantas.

Užtrenku langelį prieš pat jo nosį ir užkabinu lentelę, skelbiančią sanitarinę valandą. Keli eilėj laukę klientai žvelgdamis man į akis pabando smiliumi prasigrežti sau smilkinį (deja, gražtais (kaip ir varžteliai) dar neprekiuojame...) kitas - turbūt dėl solidarumo - parodo man sugniaužtą kumštį. Bet aš, atsivéręs stikline sieną, liūdnai žiūriu į vieną tašką ir fantazuoju, kaip nereigiu malonai siūlau nusipirkti akius nuo saulės, bekoju - puikius batus, berankiu - rankinį laikrodį arba žiedą...

Staiga...

Čia skaitytojui kaip ir gyvenime vis dėļ teks pasirinkti vieną iš dviejų šios istorijos tėsinį.

NELAIMINGA PABAIGA

- Aš labai atsiprašau, - sugražina į realybę tarasi iš dangaus nukritusios moters balsas.

Netikėdamas savo akimis žiūriu į banknotų krūvelę ant lėkštutės.

- Man dvidešimt pakuočių plaukų dažū, dešimt knygų apie dietą ir šimtą šokoladukų. Gražos nereikia.

LAIMINGA PABAIGA

... skambutis! Ekranelyje - šefės numeris. Supratęs tai kaip ženkla, nusisuku nuo vis nirtulinių burzgiančio tarnybinio telefono, pašoku, užrakinus kiosko duris ir, nepalikę langelyje jokio išpėjamojo pranešimo, nubėgu paskui dar matoma, gatve palengva žingsniuojančią žaviąjį šviesiaplaukę.

* Norintieji šiame tekste pareklamuoti savo laikraštį, žurnalą ar kitą spaudos leidinį skambinkite tiesiogiai man numeriu 8 601 66736 - tikrai susitarsim.

** Žr. ankstesnę išnašą. Šitoj vietoj tarifas mažesnis.

10 Kūryba

Stanislovas ABROMAVIČIUS

Antanas Šmulkštys-Paparonis ir jo epas

Prof. hab. dr. Leonas Gudaitis rūpinasi apginti prieš šešias dešimtis metų mirusį rašytoją, lietuviško epo „Pasakų atosvaistos“ kūrėją Antaną Šmulkštį-Paparonį (1886-1951). Profesorius yra išnagrinėjęs jo gyvenimą ir kūrybą knygoje „Tautinio epo kūrėjas“ (1993), parašęs išsamią biografiją, Paparonį vadina ižymiuoju mūsų tautinio epo kūrėju.

Šiandieninis literatūrinis gyvenimas mus įsuko į chaosą, kai eilinis, ieškantis ir nerandantis vietas asmuo ši Lietuvai nusipelniusį žmogų gali pavadinti grafomanu. Ne bet kur, o viename iš populiairių literatūros žurnalų. Ten kliuvo ir žymiausiems mūsų literatūrologams, teigiamai vertinanties Paparonio kūrybą. „Matyt, - sako L. Gudaitis, - kad ir to epo „rašytojas“ néra iki pabaigos perskaites... Paparonis, dvasininkas ir pedagogas, rašytojas ir istorikas, kalbininkas ir vertėjas, publicistas ir meno kritikas, politikas ir visuomenininkas, atsidavęs Lietuvos neprisklausomybės įvertinimui, atsigrėžę į mus neregėtu profiliu ir kviečia mokančius pastebeti, suprasti ir atleisti be tendencijos įvertinti tai, ką jis nuveikė ir paliko.“ Gaila, ne visi tai gali suprasti.

Kai dar 1993 m. V. Andziulio spaustuvėje „ab“ grupė mokslininkų, literatūrologų (L. Gudaitis, Viktorija Daujotytė, Norbertas Vėlius) brolio Albino Šmulkščio lešomis ruoše išleisti „Pasakų atosvaistas“ atskira knyga, įvadą jai parašė Justinas Marcinkevičius, taip įvertindamas A. Šmulkščio-Paparonio darbą: „Smagu skaityti Paparonio poezijos veikalą dar ir todėl, kad jo kalba tارتum iškritusi iš konkretausistorijos laiko, pilna tokių žodžių turų, kurių šiandien nė su žiburiu nerasi. Is kur visa tai? Matyt, iš tų pačių tautosakos aruodų, juolab kad ir autorius pripažista ėmęs ją *pliką ir gyvą, bruzdancią mano rankose*. Tad iš gyvos medžiagos - ir kūrinys gyvas. Atrodo, lyg epas pats būtų save sukūrės, o šiandien atkastas, susvito visu savo originalumu, grožiu ir žaisminga išmintimi: norit tikėkit, norit ne...“ Ir užbaigė poetine sentencija: „Aš tikiu ir sakau: būk pasveikintas, irodangu, ir žemę apvaikščiojės, apsakės, ko negirdėjės, aprodes, ko neregejės.“

Palikime ramybėje tą kritiką pamégusį „rašytoją“. Daug įdomesnė istorija, kaip jau minėtam L. Gudaičiui, kolekcininkui Domininkui Akstinui ir kraštotoyrininkui iš Vilkijos Pranui Juozapavičiui pavyko nuo sunaikinimo išgelbėti dalį Paparonio archyvo.

L. Gudaitis prie šio palikimo prisilietė dar 1961 m. A. Šmulkščio-Paparonio „Rinktinų raštų“ (1997) įvadė jis taip aprašo apsilankymą jo buvusiouose namuose Vaižganto gatvėje Nr. 10, Kaune, ten gyvenusios bičiulės ir talkininkės Marijos Sakauskaitės kambaryje. „I modernų triaukštį netoli Vytauto kalno Kau- ne, prisiemenu, patekau atsiptiktinai, išgirdęs, kad ten galima išsigyti tokį senių, kokių nerasis jokiame antikariate. Maloni pusamžė moteris parodė dide- liame kambaryste, panašiame į Dailės muziejaus salę, tiesiog ant parketo sukrautą krūvą senutelių knygų. Virpantais is nekantrumo pirstais perdėliojau jas, nu- sivyliau: daugiausia tai buvo religinių apmaistymų vertimai, išleisti Šv. Kazimiero draugijos. Dailiai iri- tas V. Kudirkos raštų šesiatomis ir keli vokiečiu oku-

Sci a sorgandio Aranha Simulakroje buce Kairne 1987 m. – Marja Sekerková (sčeč), Magdalena Smidková (int.), Eniška Tomášová a Tatka Šimuláková.

Agnes de Arce
Luisa de Vicente

Peltaria velutina. *Peltaria longipes*.

Florėniję, gradienai su Dr. Ean. Mingle Manonin-Kale, geras ir dėstytojų reakcijos priešvietos raudončios. Gyvo dėlei pastebėti manas, atstovas dandžiuose išbandytą visturinį medicininių įtaisų spūzus ypač teles prie nėra, taip as tūcinti ligdami - kuris išteikti galimiausiai išlankstymo, ir kad dengiamas baltas liežuvėliaių plėvės, ei ypatišas, nei abiuos minkščiai, buvo įtępi. Paruoštiems nurodė aukštis arduis.

D. Morozovskio trilogijos "Kriauk ir Antikvistas" animacijos dailės pradžia

jo su prelatu A. Dambrausku-Jakštu, kuris savaitraštyje „Nedėldienio Skaitymas“ išspausdino pirmąjį jo eilėraštį.

1914 m. A. Šmulkštys baigė Peterburgo dvasielinę akademiją, apgynė teologijos kandidato laipsnį. Vi-karavo Virbalyje ir kitose Seinų vyskupijos parapijose. 1917 m. dalyvavo Vilniaus konferencijoje, išrin-kusioje Lietuvos Tarybą, kuri paskelbė šalies Nepri-klausomybę. Nuo 1917 m. pabaigos dėstė tikybą Marijampolės mokytojų kursuose, vėliau Marijampolės „Žiburio“ gimnazijoje.

1920 m. krikščionių demokratų partijos išrinktas į Steigiamajį, I, II ir III Seimus. Dirbo Švietimo ir Krašto atstatymo komisijoje, vadovavo Lietuvos gynimo komiteto propagandos skyriui. Buvo aktyvus Lietuvos meno kūrėjų draugijos narys. Nuo 1904 m. bendradarbiavo leidiniuose „Draugija“, „Šaltinis“, „Tėvynės sargas“, „Viltis“ ir kt. Paparonio slapyvardžiu raše dramas, eilėraščius, kūrinėlius jauniui. 1923 m. redagavo dienraštį „Laisvė“. 1925-1927 m. vadovavo „Minties“ bendrovei, leidusiai dienraštį „Rytas“. 1927-1931 m. gyveno JAV. Po karo vertė iš lotynų, anglų ir rusų kalbų. Vokiečių okupacijos metais bendradarbiavo antinacinėje spaudoje. Neturėdamas kitų pragyvenimo šaltinių, A. Šmulkštys laikė pamaldas Kristaus Prisikėlimo ir Igulos bažnyčiose. 1946 m. saugumas siekė juo pasinaudoti, kuriant nuo Vatikano atskilusią „tautinę“ bažnyčią. 1949-aisiais už ankstesnių metų politinę veiklą saugumo siūstas į Rusnę, bet jam pavyko apsigyventi Birštone. Pablogėjus sveikatai, savavališkai gržo į Kauną, ten ir mirė.

Is 14 originaliu ir verstiniu A. Šmulkščio knygą skaitytojui daugiaž žinomas: „Nevystantis vainikas“ (1907); „Tiketė“ (1910); „Lietuvos istorija“ (1910); „Žalgiris“ (1911); „Ponas ir mužikas“ (1910); „Laimingas rytojus“ (1911); „Rytojaus diena“ (1918); „Eilių rinkinys“ (1921); „Kas yra atlaidai ir kaip jais naudotis“ (1909); „Tikék“ (1910).

Archyviniai duomenys nurodo, kad 1926 m., būdamas III Seimo nariu, A. Šmulkštys, turėdamas dalį lėšų, nutarė pasistatyti gyvenamąjį namą. 1927 m. balandžio 26 d. savivaldybė jam skyrė sklypą Žaliakalnyje, ant kalno šlaito. Projekto autorius Povilas Taračkovas sumanė statyti ne paprastą namelį, o di-

deli 3 aukštų statinių. Tad jau liepą 41 metų kunigas išvyko į JAV užsidirbtį namo statybai. Išikūrė Šenandore, Pensilvanoje, kur vikaravo, padėjo klebonui Jonui Dumčiui, leido knygas. 1928 m. Čikagos „Draugo“ spaustuvė Paparonio vardu išleido sceninių vaizdelių vaikams rinkinuką „Vaikų balius“. Vėliau A. Šmulkštys išvyko į Hartfordą Konektikuto valstijoje. Manoma, kad čia jis užbaigė tragediją „Jis pabėgo“ apie Kęstučio nužudymą ir Vytauto išsigelbėjimą – ją suvaidino Hartfoldo dramos mėgėjai.

I Lietuvą A. Šmulkštys grįžo 1931 m. viduryje. Nors iš JAV parsivežė pinigų, jautėsi pavargęs ir išsekės. Statyba jau buvo baigta, tačiau dar neatlikta viadaus apdaila, kurią, jam nebūnant, priziūrėjo brolis Vincas. Darbus teko paskubinti, nes reikėjo ieškoti nuomininkų, kad palengvintų namo išlaikymo naštą. Deja, šie rūpesciai nepaliko laiko kūrybai, susitinkimams su bičiuliais. Visgi džiugino tai, jog išskūrė puikioje vietoje, kur atsveria graži panorama į slėnį. Netoli kaimynų K. Papečkio ir P. Klimo namai, M. Bandžienės, P. Valiukėno, inž. J. Jankevičius žemės sklypai. A. Šmulkštys pats su malonumu atlikdavo nesudėtingus statybos darbus, reikalaudavo tvarkos ir drausmės. Namą išgražino lyg Baltuosius rūmus, tik puikus fasadas liko neapšveistas saulės.

Vienas iš žinomesnių A. Šmulkštys nuomininkų buvo Kazys Pakštas – Lietuvos geografas, keliautojas, visuomenės veikėjas, profesionaliosios geografinios Lietuvoje pradininkas, 1938 m. siūlytas kandidatu į Lietuvos Respublikos prezidentus. Aplinkiniai mena, kad kartu su Pakštais gyveno iš kaimo atvažiavęs gimnaitis gimnazistas. Be jų, nuo 1934 m. A. Šmulkštys name buė nuomojo Lietuvų muzikų draugijos pirmiņinkas, choro dirigentas Nikodemas Martinionis, teisininkas Romualdas Burokas, vėliau – pašto viršininkas Bronius Garšva, pašto revizorius, buvęs radijo stoties direktorius Kleopas Gaigalis, miškininkas Marijonas Daujotas, matematikas Jonas Matulionis ir kiti. Nuomininkė M. Sakauskaitė perrašinėjo mašinėlė Paparonio kūrybą.

Apie namo statybą ir Vaižganto gatvę A. Šmulkštys daug pasakė 1931 m. lapkričio 9 d. pareiškime, rašytame Kauno miesto burmistro. „Esu seniausias Vaižganto gatvės gyventojas ir mūrinį namą savininkas. Mano paveldžiu pasekė visa eilė asmenų, ir šiandien Vaižganto gatvės kvartalu galėtų apsigirti ne tik tų namų savininkai, bet ir visą Kauną tie gržūs namai puošia... Tiki gatvė šiandien klampoja automobiliai ir vežimai, juolab, kad intensyviai statybai esant visa gatvė yra virtusi neišbrendamu purvo klanu... Mano lėšomis nuleistos lentos iki Vytauto parko yra apmėtomos gatvės purvai... Nereta tad matyti Vytauto kalno gyventoją, besinešiantį kaliošus portfelyje... Siemet vasarą įvestas vandentiekis ir kanalizacija buvo apmokėta gyventojų avansu puose kainos.“

Tai ne vienintelis nusiskundimas dėl gatvės būklės, nors tuo metu ji dar nebuvvo intensyviai užstatoma. Tad savivaldybė rado lėšų Vaižganto ir Algirdo gatvėms remontuoti, dangai įrengti.

1932 m. birželio 13 d. A. Šmulkštys Kauno miesto savivaldybės Statybos skyriaus prašo leidimo nuosavame sklype statyti krautuvėlę ir garažą. Pastaras numatytas 23 kv. metrų, o krautuvėlė – 28 kv. metrų ploto, su šildymu ir inžineriniais tinklais. Statinius suprojektavo kaimynas inžinierius Pranas Valiukėnas. Jis atliko ir techninę statinių priežiūrą. Atsirado kliucių, bet leidimas parduotuvėlei statyti birželio 17-ają išduotas. Ji numatyta ant ribos su J. Purickio sklypu ir Vaižganto gatvė. Jau po dešimties dienų statyba ipusėta. Krautuvėlėje nuomininkė M. Sakauskaitė pardavinejo maisto produktus ir taip užsidirbo pragyvenimui iki pat 1939 m.

A. Šmulkštys artimai susidraugavo su J. Purickio name buė nuo 1932 m. nuomojusiu ekskumigu Vincu Mykolaičiu-Putinu. Juos siejo ir tolimi giminystės ryšiai, nes V. Mykolaičio pamotė buvo A. Šmulkštys giminaitė. Atviruose pokalbiuose aptartas visuomeninis gyvenimas, įvairių nutikimai. Putinas 1932–1933 m. rašė romano „Altorių šešėly“ II ir III dalis. Išėjus knygoms A. Šmulkštys atpažino save kumigo Stripaičio personaže iš pasakotų istorijų, gyvenimo

peripetijų, charakterio bruožų. Jis suglumino drastiškas šaržavimas, pasitelkus net M. Sakauskaitė pastatyta parduotuvėlė. Knijoje rašoma: „Atsitikdavo taip, kad pats kunigėlis pilstydavo žibalą, sverdavo cukrų, vyniodavo silkes, pardavinėdavo degtukus, druską, pipirus ir cinamonus.“ Atsakydamas į A. Šmulkštys pasipiktinimą, kad taip nebuvu ir jis parduotuvėje neprekiauves, Putinas aiškino, jog tai tėra meno kūrinys, o ne kieno nors biografija... Tik praėjus kuriam laikui jiedu susitaikė.

Sovietų okupacijos metais A. Šmulkštys kūnigavo Kauno bažnyčiose, o 1940 m. gruodžio 13-ają jo namas buvo nacionalizuotas. Akte nurodoma, kad nacionalizuojami 4 statiniai, kurių bendrasis plotas yra 375 kv. metrai. Nacionalizavimo faktą A. Šmulkštys 1940 m. gruodžio 29 d. apskundė, bet tai nepadėjo. Jis turėjo būti ištremtas į Sibirą dar 1941 m. birželį, tačiau dėl mums nežinomų aplinkybių tai neįvyko.

Vokiečių okupacija, kurią myriop pasmerktas žmogus turėjo priimti kaip išsigelbėjimą, A. Šmulkštys ištuvo atrodė nesuderinama su žmoniškumu, krikščionybe, morale. Jis nebendradarbiavo vokiečių kontroliuojamoje spaudoje. Priešingai, Juozo Ambrazevičiaus paprašytas, padėjo pogrindinės organizacijos „Lietuvių frontas“ leidžiamam laikrašteliui „I Laisvę“, 1943–1944 m. išėjo 34 jo numeriai. A. Šmulkštys klausė radijo lenkų ir rusų kalbomis, rengė apžvalgas. Redaktorius Antanas Stabulis kartą per dvi savaites apsilankydavo A. Šmulkštys bute ir išklauzydavo jį, paskui namuose atkurdavo gautą informaciją.

1944 m., kai dauguma inteligentų, politikų ir šiaip mokytyų žmonių kūrė planus nuo grįžtančio okupantu pasitraukti į Vakarus, rašytojas apsisprendė likti namuose. 1942 m. M. Sakauskaitės iniciatyva dėl nacionalizuoto namo kreipėsi į Kauno miesto savivaldybę, kurioje buvo sukurtas nacionalizuoto turto grąžinimo savininkams skyrius. Jis sugrąžino. Tad 1945-uosius A. Šmulkštys sutiko savuose namuose, visgi žinodamas, kad netrukus juos vėl praras... Tada jis išlaikė ta pati M. Sakauskaitė, išdarbinusi vaikų darželyje auklėtoja bei dirbusi namų valdyboje. Apie šios moters pasiaukojimą A. Šmulkštys vėliau rašė: „Tiek pasišventimo, kad trūksta žodžių jis įvertinti. Taip norėjosi nors kuomi atsiteisti tam žmogui, kuris rodo man tiek palankumo ir rūpesčio. Bet man būdas tenkinasi nuoširdžiu rankos paspaudimui...“ 1945-aisiais jis pradėjo versti Nikolajaus Leskovo romaną „Soborianai“, gal net supratęs, kad naujoji valdžia jo nėmėka neišles. 1946 m. mėgino stoti į Lietuvos sovietinių rašytojų sąjungą, kuriai vadovavo Petras Cvirka, tačiau jo kandidatūra net nebuvvo svarstoma.

Tuo sunkiu metu į pagalbą bandė ateiti V. Mykolaitis-Putinas, parūpinęs A. Šmulkštys iš lotynų kalbos išversti P. Dusburgo „Prūsų žemės kroniką“. Išverstą veikalą norejė išleisti, bet nepavyko, tada apie 1947 m. jis nupirkė Lietuvos istorijos institutas. Poemos „Pasakų atošvaistos“ 1-ają dalį Putinas gyre, tačiau galėjo tik palinkėti ją išspausdinti. A. Šmulkštys suko galvą, kaip kūrinį perduoti giminaičiui į užsienį. Deja, knyga L. Gudaičio iniciatyva išspausdinta tik 1993 m.

Anot L. Gudaičio, pokaryje A. Šmulkštys žinojo, kad su juo visgi bus susidorota. Saugumas per igaliotini religinių kultų reikalams davė žinią, kad jis, kūnigavęs Lietuvoje ir JAV, Peterburge apgynęs teologijos kandidato laipsnį, knygų autorius ir vertėjas, jiems yra nepatikimas ir pavojingas. Nors, kita vertus, tuo metu kunigas tebuvo bažnyčios vikaras, ligotas, į politiką nesikišo. Tačiau jo likimą lėmė tai, kad jis buvo neprilausomas Lietuvos Seimo narys, Krikščionių demokratų partijos veikėjas. Tad vertinėgiausia bibliotekos dalį A. Šmulkštys paslėpė palepėje, o rankraščius paprašė saugoti M. Sakauskaitė. 1949 m. Paparonis iš savo namų buvo išregistruotas, kambariai, kuriuose gyveno (Marija čia turėjo du kambarius), atimti, o jis ištremtas į Birštoną. Iš pradžių kunigą norėta nudanginti į pajūri, bet vėliau sprendimas pakeistas. Birštone jis kilnotas iš vieno aplesto namo į kitą (Alytaus, Žalgirio, Mokyklos gatvėse), savo rankomis dengė jų stogus, lopė kiauras sienas, mūrijo krosnį, remontavo dūmtraukį, tvarkė grindis,

gyveno šaltose patalpose, raše su pirštinėmis. Nerado bendros kalbos su kaimynais ir vietas kunigais. Vis dėlto rudenių pradėjo versti Dmitrijaus Merežkovskio romaną „Atgiję dievai“, Bibliją iš lotynų kalbos, taip pat ir Adomo Mickevičiaus „Poną Tadą“, Arthuro Conano Doyle'o „Baskervilių šunių“.

Birštone rašytame dienoraštyje A. Šmulkštys paskoja apie savo gyvenimą:

„1949 m. kovo 30 d. Jau šviesu. Po dviem antklotėm šilta, bet kvapas matyi - tirštos dujos. Viens, du, trys... op... Prausiuosi. Vanduo neužšalęs, bet vejas gairina į bildinį lango stiklus... Nepasiduot, kovot su nepatogumais ir dirbtį savo mėgiamą darbą - baigtu rašyti savo tautinių epų iš pasakų, dainų ir kitokios tautosakos!“

1949 m. balandžio 5 d. Kambarje dirbtį negaliama. Žiemiškai apsirengę, su kepure ant galvos, su odinėm pirštinėm baudžiuos rašyti. Po mano kambariu - pradžios mokykla priešpiet ir progimnazija popiet. Rašau, šalį ir norom nenorom klausausi pamoką po pamokos... Ne, šiose sąlygose neįmanoma kurti. Einu į šileli...“

1949 m. balandžio 9 d. Širdį dar skauda, bet stengiuosi nusiraminti - vis viena nieku nepadėsi. Inirtęs dirbu. Net nepastebėjau, kad esu kiek nusišaldęs...“

1949 m. balandžio 13 d. Artėja Velykos. Jaučiu, kaip visi manęs vengia. Na, pareigūnai, suprantama. Bet privengia ir klebonas...“

1949 m. birželio 7 d. Kambarys jau geras - šildo pati saulė be krosnies. Tačiau lig šiol naujos kūrybos nepasigavau. Tik taisinėju, kas Kaune sukurta... Ligi šiol šiame kambarysteje vis trukdė mokykla. Dabar jau prisideda atostogos - bus raimiai ir patogiai dirbt...“

Vis dėlto Birštone atliki vertimai dienos šviesos neįvydo. 1949 m. rudenių baigta redaguoti „Pasakų atošvaistų“ pirmoji dalis (autorius buvo sumanęs rašyti trilogiją). Galutinai pasiliгоjė, 1950 m. savavalis kai grįžo į Kauną pas savo globeją Marytę ir jai padėjusių rašytojo seserį vienuolę Mariją Šmulkštę. Pasikvietęs į svečius V. Mykolaitį-Putiną, parodė pataisyta poemos „Pasakų atošvaistos“ mašinraščio kopiją su papildymais ir pataisymų sąvadu, bet Putinas, ją pagyręs, galėjo tik patikinti, kad kūrinys nebus sunaikintas, dėl to galis būti ramus... Dabar ši poemos kopija yra Lietuvių literatūros ir tautosakos instituto rankraštine. Jau po rašytojo mirties M. Sakauskaitė perspausdino pataisyta ir jai dedikuotą poemą, po vieną egzemplifiorių įteikė kraštotyrininkui Pranui Mikalauskui (vėliau šis egzemplifiorius atiteko kolekcininkui D. Akstiniui), antikvarui P. Matkevičiui.

1951 m. vasario 27-osios rytmėj A. Šmulkštys mirė. Palaidotas Petraišiūnų kapinėse. Pries mirtį savo butą su inventoriu, meno vertybėmis bei rankraščių iki gyvos galvos paskyrė M. Sakauskaitė, o ant „Pasakų atošvaistų“ egzemplifiorius užrašė: „Gyvenimo nebaigtą veikalą dékingas dedikuoju p-lei Marytei Sakauskaitėi už pasišventimą mano ligoje ir jos gerutę širdi. K. A. Š. Paparonis.“

A. Šmulkštys 1950 m. spalio 6 d. testamentas ilgai saugotas šalia gyvenusio matematiko J. Matulionio šeimoje, kurio dukrelė jis krikštijo ir atidavė dalį sklypo namo statybai. Žinoma, testamentas tuo metu buvo keistas, nes namas, kurį paliko Vilkaviškio vyskupijai, kad „gaunamą pelną panaudotų Lietuvos moksliui ir menui plėtoti, taip pat pargabenti iš Rusijos Petro Kriauciuojo palaikus“, buvo antrą kartą nacionalizuotas.

M. Sakauskaitė erdvaus buto A. Šmulkštio name neissaugojo, persikraustė į mažesnį ir greitai mirė. Dar spejo Petraišiūnų kapinėse pastatyti paminklą kun. A. Šmulkštui-Paparoniui, o greta - ir sau. Pranui Mikalauskui į Vilniaus universiteto biblioteką padėjo perduoti svarbiausius rankraščius, o juos padaugino Domininkas Akstinas. Atgavus neprilausomybę, jis raše į spaudą, išleido apie A. Šmulkštį bukletą (1992), tikslinio jo biografijos detales. 1999 m. liepos 2 d. Žaliakalnyje ant A. Šmulkštio namo (Vaižganto g. 10) atidengta memorialinė lenta: „Šiame name 1928–1951 m. gyveno ir kūrė rašytojas, kunigas, Neprilausomas Lietuvos Seimų narys Antanas Šmulkštys-Paparonis /1886–1951/“ (Kauno m. mero 1998 03 05 potvarkis Nr. 83; architektas Jonas Lukšė).

12 Kūryba

Etažerė

Gintautas Dabrišius „Upė Jekaterinai“: eilėraščiai. – Kaunas: „Kauko laiptai“, 2013.

Kai klausia, kaip rašo Gintautas Dabrišius, atsakoma – *dabrišiškai*, taip truputį kitaip, bet kaip čia paaikiškinus... Nepakaltinamai. Taip gali nutikti, kai sąmoningai komunikuojama sunkia paprastumo kalba, kuri pajęgi palikti autentikos išpaudą. G. Dabrišiaus žodis sugeba būti netikėtas, net ir išlikdamas tokis pat – prisliečiantis, nejaučiantis beprasmybės ir kasdienybės, todėl savaip apsaugantis nuo kokių nors įtakų.

Knyga „Upė Jekaterinai“ pradedama ir kompoziciškai apibrėžiama refleksyviai, tarsi ne proto pastangomis suvokiamu kūrybiniu procesu: „Paémęs pieštuką – / Savo rankai nieko nesakiau – / Liečiau jį lyg durų rankeną“ (p. 4). Taip tekstas ir baigiamas: „Parašęs eiléraštį / Tikrinau ranka – / Pro kuri pakraštį / Šiluma išeina“ (p. 5). Rémimasis praktiniu igūdžiu G. Dabrišiaus poezijoje virsta įtaigu būdu byloti. Gyvybiniai gamtos dësniai joje vienodi tiek bitei, tiek žmogui (juoduliukui galaktikoje), tiek sniegui. Viename tekste minimas paukštis taip pat gali būti laikomas ne prastesniu kūrėju, nes „kā koja paliečia – / Tas pavirsta žeme“ (p. 38). Joje ntolstama nuo sampratos, jog, kitaip nei gyvūnas, žmogus menkiau gamtos aprūpintas instinktais, bet

pasižymi labiau ištobulintais protiniai gabumais – jie lygūs visiems, kalbėtojas tėra vienas iš daugelio. G. Dabrišiaus subjekto nesinori vadinti nepritapėliu ar siekiančiu pritapti, nes jis neignoruoją pasaulio (vairuoją mašiną, eilérasciūs spausdina kompiuteriu), o būtent – radusiu būdą išsilaisvinti, išsiterpti į universalį bendrają tvarką, kuriai ne visai pavaldžios istorinės jėgos (sovietmečiu per dainavimo pamoką „galėjai rėkti kiek nori / Arba kiek galii“, p. 23). „Upėje Jekaterinai“ tam išsiterpimui reikšminga intuicija: patiriama ne tik veikiant, bet per nuojaudą: „Viena, / Jį aptikti ant takučio, / Kas kita – / Nujausti – / Kramto“ (p. 22). Tai, kas iš tiesų svarbu, glūdi šalia, tačiau reikalauja sužadinto „praveriančio“ žinojimo. Tarsi rašant eiléraštį ir jo šilumą tikrinant prisilietimu, kai nutylimas tiesos ir nuspėtos prasmės aspektas, bet jis poezija visuomet priglaudžia. G. Dabrišius nesiekia išeiti, mat per eilérasciūs ir knygas béganti „Lapė niekada neturėjo maišelio“ (p. 75): jis tik kažkas maté, galbūt išsivaizdavęs sukūrė įvairiaiš pavidalais.

Taip įbrendama į poeziją, kurios pozicija pagrįsta *ego* atsisakymu, seniai virtusiu jos privalumu. „Upės Jekaterinai“ eilérasciūj erdvė – paže-

džiamai naivus klausimas ir nežinia, kurie keičia įsigyvenimą ir tikrovės ribas. Atsinaujinančią dvilypumo, neramumo situaciją G. Dabrišius nuolat geba atsukti į mus: „Žiūriu į žvakę – / Kas ten dega? // Ugnis, / Sušildžiusi aliejų, / Sugrižta dar kartą sudegti. // Ką aš turėčiau šildyti, / Kad galėčiau po dešimties metų / Dar kartą šią žvakę uždegti?“ (p. 36). Ir šiluma pro teksto pakraštėlių atsélina. Artumas eilérasciūse sukuriamas pasitelkiant ir parodoksalų palyginimą, primenant vadinamą „misse-en-abyme“ (*pranc. bedugnė fikcija*) – atspindžio priemonę, vaizduojančią atkartojamą objektą savoje it veidrodyje. Sių situaciją poetas pertekliai ir ironiškame eilérastyje „Kaip naudotis kinišku daiktu“: „Piešiny ant termoso / Kiniškas kambarys. / Jame – stalas, / Ant kurio tas termosas, / O aplink stalą – daug mažų kėdučių: / Tokiu būdu bet kuris kambarys / Atokiausiaime žemės kampeilyje / Pavirsta kinų kambario / Prieškambariu“ (p. 55-56). Tačiau ne vien pateikia – šalia egzistuoja individualiai suvokiamas „tolesnis kambarys“, leminantis ir mūsų savivoką. Atrodytų, G. Dabrišiaus tekstas, jei ir turi ką bendro, tai tik per mus, atspindimus. Gal todėl jo poetinis principas paveikus, ir veikėjai nenuobodžiai kraustosi iš knygos į knygą su „keliaujančio ežio dvasia“.

Si kūryba greičiausiai jau turi tam tikrą išankstinę skaitytojo nuostatą („dabrišiška“), bet šiakart autorius „nejoja vienas“. Poezija „Upėje Jekaterinai“ skleidžiasi be nujauciamo išorinio drumstimo: „Vis šviesiau ir šviesiau. / O gal tik mano akyse šviesėja?“ (p. 34). Knygą konceptualiai praplečia meilės motyvai. Jie savaip pritinka prie sureikšmintų poezijos atsikitinumų, nes nepavalalus jausmas subjektui taip pat tiesiog įvyksta: „Pirmą vasaros dieną, / Kai nubudau – / Jau mylėjau“ (p. 8). Gamtos, kurios dalis yra subjektas, tēstinumas yra ir atsinaujinančio kūrybiškumo, nevalingo rūpiniomo vienas kitu įrodymas. Jis verta atrasti.

Kęstutis Navakas „100du“: eilėraščiai. – Vilnius: „Apostrofa“, 2013.

Nieko keisto, kai į klasikines poezijos formas persikrausto šiuolaikinė sąmonė ir jas įtraukia į „suokalbi“, tebegundantį suvokti, jog kažkas atskambia iš praeities. Pasirodo, Kęstučiui Navakui tokios formos dabartyje ankštokos. Naujoje knygoje „100du“ jam svarbu kurti savą eiléraščio stilį – pergalvotą soneto struktūrą, suasmeninti jos ritmiką, sudėlioti pauzes ir taškus. I tai poetas jau įėjo anksčiau rašytais ir verstais tekstais, demonstruodamas išmanyti. Jis atskleidžia ir šikart. Išoriškai kalbėjimas fragmentuojamas, sutrumpėja, netenka melodinguumo, tarsi švelniai (nes eiléraščiai vis tiek glotnūs) priesinasi tam, kas laikytina žanro susitarimo reikalui. Bet literatūra, prasmė, kanonai ir yra tokie. Juoba kad pagrindas lieka – universali vidinė soneto sąranga, tebeturi svarbią pabaigą, tebéra prieštaravimus jungiantis ir skiriantis darinys, kuriuos poetas stilingai perteikia.

I „100du“ tilpo šimtas eiléraščių ir du abécélės tvarka pagal pirmąsias eilutes surikiuoti skyrių (liber I, liber II) turinai, primenantys *kortasarišką* alterna-

tyvą, kuria skaitytojas kviečiamas „šokinėti“ per tekstus. Tai būtų antrinis galimo skaitymo būdas (turinai juk knygos pabaigoje). Kita vertus, būtų keista juose matyti chronologiskai surikiuotą sarašą tekstu, pavadintu skaitmenimis. Apibendrinanti žodžio galia yra pirmenybinė, ji nustelbia skaičių ar numanomos struktūros pojūtį. Toks pasirinkimas K. Navako knygoje – pasiteisinantis bei visumą atitinkantis sprendimas, atskleidžiantis polifoniją, kuri juntama skaitant eilérasciūose besimainančius vaizdinius.

Knygoje sonetus vienija ne tiek mintis (juk norisi palikti tą „kažką“, primenant amžinybės spengesi, neįminta, o reiškinius ir figūras vadinti tiesiog „jais“, „jomis“), kiek jausmas, kiles iš egzistencijos ir komunikacijos sąlygotumo. Bandymas perteikti tokią situaciją pagrįstas ne tik K. Navako poezijai įprasta rašymo patirtimi, bet ir fotografijoje praktikuojamo išryškinimo, visumą persmelkiantį šviesos ir tampos dialogu. Skaitant „100du“ šios sritys atrodo susilečiančios dėl poezijos subjektui aktualaus, siurrealiu virstančio belaikiškumo, būdingo susidūrusiajam

su menu: sensta pavidalas, bet ne jame vaizduojamas objektas; rašymas / skaitymas atima laiko, kviečia įsitraukti, išiklausyti į kitą – belaikę, nepažintą – dimensiją. Jų poetas geba perteikti kaip apimantį būti tikrovės atmainingą, nes „100du“ įmanoma skaityti kaip kūrėjo sąmonės raidą, kai néra nieko už jį aukštesnio, leminančio – visa patiriama savoje. Pasaulis, kuriame tvyro galingas jausmas, jog tai tu „popieriaus lapu galési kirsti“ (p. 17), ima skrosti: „pagalvosi kad ne tu o jis tave. popierius“ (p. 92).

Gal todėl daugelyje tekštų pasirodo tokis įtikimas įvairiai ataidintis suvokimas: „jei yra šviesmečiai / gali būti ir tamsmečiai“ (p. 86). Tiesa, pastarųjų „100du“ rasime žymiai daugiau, lyg subjektas tūnotų savitoje *cameroje obscuroje*, o kiekvienas švystelėjimas kvesti peržengti į kitą „kambarį“. Poeziijoje dažnai pasitelkiant tekančio atvaizdo metaforą imamos ardyti abejonę keliančios esamos struktūros, nuolat kuriamos naujos, išviršinės. Realybė eilérasciūose virsta „nevabūtimi“, daiktai – jos ženklais, liudijančiais, kad tikriaus – tai, kas gali rastis („tik ištiesk delną / ir iš jo pakils raiteliai ant ką tik / išmaudyti žirgų matysi šimto li / kelią delne bus mergina“; p. 26). Taip *petrarciskas* ilgesio, vizijos siekinys blanksta, o siurrealumas K. Navako poeziuje tampa būdu suprasti susiskaldžiusi pasauli.

Kas lieka? Tegu atsako skaitytojas, nes šioje knygoje galima nuščiuti dėl daug ko. Gal todėl, kad joje nieko per daug lengvo ar skaidraus. Gal dėl to, jog eilérasciūose nuolat abejojama objektyvum, jog nesunku ne tik rýskinti tamsėjimą ir šviesumą, bet – paneigtį, kas sakoma: „sėda dulkės kaip ir ant turimų / arbato puodelių lygiai kaip // ant neturimų nes iš tiesų neturiu / ko turėti iš tiesų nereikia. turiu“ (p. 50). K. Navako poeziuje viena egzistuoja per skaldomą bei junglų kitą (kaip kalba, tyla ir klausia), o rezultatas vis tiek – šimtas vientisų tekštų, kuriais tarsi pasilikama žmogiška teisė klysti, bet pavyks ta įrodyti savitumą.

Neringa BUTNORIŪTĖ

Romualdas RAKAUSKAS

1978 m.

Iš spaudai rengiamo albumo

Triveidė knyga

Aktorė Jūratė Onaitytė

Kai prieš 40 metų fotografavau „Žydėjimą“, į dižiajų gamtos šventę norėjau perkelti nuostabiai gražią Jūratės emociją iš spektaklio „Ivanovas“. Labai nustebau, kai ji paaiškino, kad aną išgyvenimą tik scenoje galinti atkurti. O aš primityviai galvojau, kad profesionalus aktorius bet kur ir bet kada sugeba sugražinti reikiama nuotaika.

Liūdniausia, kad dar ir dabar tebematau tą neįamžintą Jūratės žydėjimą, kuris kažkodėl taip tvirtai iširašė atminties taupyklėje ir nedyla, neblunka, o toldamas gražėja...

1985 m.

1997 m.

14 Tapatumo teritorijos

Marius VYŠNIAUSKAS

„Auksinis berniukas“ Stanislovas Moravskis

Keletas puslapių iš filomatų archyvo

Istorija vienas asmenybes iškelia ant pjedestalo, o kitas be gailesčio nugramzdina užmarštin. Toks pozicijų paskirstymas ne visada būna objektivus ir sažiningas, užtart amžinas ir neatšaukiamas. Bet kartais „užmirštieji“ netikėtai ir triukšmingai grįžta į istorijos puslapius – paprastai taip nutinka tada, kai atrandami jų užrašai ar laiškai.

Taip nutiko ir Stanislovui Moravskiui (1802-1853), kurio asmenybė ilgus dešimtmečius buvo užklota užmaršties dulkėmis. Jo gyvenimas – lyg dėlionė, keliausdėsimt metų renkama iš smulkių detalių, kurių kiekviena atveria vis kitokį asmenybės vaizdą. Gydytojas, memuaristas, keliautojas, etnografas, moralizuotojas, patriotas, kosmopolitas, mizantropas, savo idėjomis siekės neišklysti iš tiesos kelio, nenusižengti moralei, išminties sémesis iš protėvių – save vadines *laudatum temporis acti* (liet. senųjų laikų garbintojas) ir ši vardą stengėsi pateisinti iki gyvenimo pabaigos. Ne veltui laiške poetui Adomui Mickevičiui (1798-1855) filomatas, Vilniaus universiteto rektoriaus sūnus bei būsimas Lietuvos Metrikos Senate metrikantas Pranciškus Malevskis (1800-1870) St. Moravskį pavadino „auksiniu berniuku“ (*złoty chłopiec*), teigdamas, kad jo kalba privertė klausytojus išspausti ne viena ašarą.

Į istoriją jis sugrįžo tuomet, kai Krokuvos Joggailaičių universiteto profesorius Hendrikas Moscickis bei botanikas ir literatas, Varšuvos, o vėliau Lodzės universiteto profesorius Adamas Čartkovskis 1924-1929 m. išspausdino St. Moravskio raštus – Vilniaus, Sankt Peterburgo bei provincijos atsiminimus. Šių leidinių prieduose jie publikavo ir kai kuriuos kitus jo veikalų fragmentus, taip suteikdami galimybę artimiai pažinti šią savitą asmenybę. Žinoma, gaila, kad sudarytojai, rengdami atsiminimus spaudai, leido sau būti subjektyviems ir jiems atrodžiusias nenaudingas ar neįdomias vietas paprasčiausiai išbraukė. Per Varšuvos gaisrą Krasickių bibliotekoje saugoti rankraščiai sudegė, taigi prisiliesti prie autentiškų tekstu, atrodytų, jau negalime. Tačiau paaškėjo, kad jie nebuvu vieninteliai! Nemažai dokumentų, atrastų ir dar skendinčių kažkur apdulkėjusių archyvų lentynose, esama Lietuvos bibliotekose, ir dr. Redos Griškaitės dėka jie atbunda naujam gyvenimui.

Kai kuriems lietuvių skaitytojams St. Moravskis pažįstamas iš memuarų „Keleri mano jaunystės metai Vilniuje. Atsiskyrėlio atsiminimai (1818-1823)“, kuriuose išsamiai apraše XIX a. pr. Vilniaus kultūrinį bei visuomeninį gyvenimą, negailėdamas kandaus ir kritiško žodžio žymioms to meto personoms. Štai apie garsųjį kunigaikštį Platona Zubovą (1767-1822), paskutinįjį Rusijos imperatorės Je-katerinos II favoritą, valdžiusį ne vieną Lietuvos

dvarą bei vedusį lietuvių gražuołę Teklę Valentinovičiūtę-Zubovienę (vėliau Šuvalovą; 1805-1872), autorius rašo taip: „Tuomet, kai as su juo susipažinau, buvo dar tvirtas, nors ir nebejaunas vyras, truputį didesnio nei vidutinis ūgio, juodais, kiek žilstelejusiais plaukais, tamsaus gymio, ne tik kad negražus, bet ir nelabai malonus, neįraiškiningo, raupais kiek išmarginto veido. Jo akyks buvo juodos, gražios, bet jų žvilgsnis toks, kokio niekuomet daugiau neteko sutiki. Atrodė, kad jis sminga tiesiai į tavo sielos gelmes, kad, nepaisydamas tavo valios, ten išskverbia, išibrauna. Tas magnetinis poveikis buvo toks stiprus, kad ir nugarą į jį stovėdamas visu kūnu jausdavai, jog jis tave stebi! Tose akyse susikoncentravo visa jo ypa-

Stanislovas Moravskis. Litografija.

Tuomet jį būtum galėjęs palaikyti daugiausia kokiui nors žemaičių bajoru. Bet tik šmēsteldavo prie durų kad ir auksčiausio rango rusų generolas ar valdininkas: jis prieverta tave sulaikydavo greta savęs ant sofos ir staiga taip pasipūsdavo, pasišiaušdavo, apsilaušdavo, jog tas žmogus nuo durų nedrišdavo nė žingsnio žengti ir drebantį balsu atsakinėdavo į jo klausimus. Jo taisykliė buvo paprasta: su žemesniu, ypač su lenku, būk kaip brolis su broliu (...) arba su aukštėsniu už save – riesk nosi, kiek sugebi.“ Ir tai tik viena iš daugybės istorijų apie to meto personalijas.

Šiuos memuarus galime naudoti ne tik kaip istorinį dokumentą, bet ir kaip gidą po Vilniaus senamiestį. Autorius aprašo konkretias vietoves, namus, kuriuose jam teko lankytis. Daugelis jų iki šių dienų mažai tepakite.

Kita svarbi jo palikimo dalis – medicininiai veikalai. Iš šaltinių žinoma, kad St. Moravskis Vilniaus universitete studijavo mediciną, o jo disertaciją „Diabetis Melliti cum epicrisi“ (1823) puikiai įvertino Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Patologijos katedros vedėjas Jozefas Frankas (1771-1842), kurio tyrimais jis remėsi savo darbe. Išvykęs į Sankt Peterburgą už pastangas kovoje su cholera St. Moravskis apdovanotas trečiojo laipsnio Šv. Anos ordinu. 1838 m., jau atsištardinęs iš valstybinės tarnybos, gavo ketvirtąjį laipsnį Šv. Vladimiro ordiną. Grįžęs į tévynę gydė dvaro valstiecius. Be kelių straipsnių, publikuotų jam dar esant gyvam, Sankt Peterburgo žurnaluoje spausdinti tekstai apie požeminius Rusijos sostinės vandenis ir jų gydomają reikšmę, tuo metu ypač išpopularėjusio magnetizmo kritika. Be to, jo asmenybė atskleidžia ir tokiuose monumentaliuose veikalose kaip „Moterų fizionomika“.

Beje, su Kaunu St. Moravskį taip pat šis tas siejo. Čia jis lankė Apskrities mokyklą (dabar Jėzuitų gimnazija), Kaune gyveno ir jo pamotė Juozapa Chrapovicka (motina Mariana Semaškaitė su vyru Apolinaru Moravskiu išsiskyrė sūnui dar esant mažamečiui), kuri Vilniaus „kaip piktos dvasios vengusi“, todėl čia St. Moravskis šventė ir 1840 m. Kalėdas. Savo atsiminimuose apraše Kaune vykusios filomatų bylos detales, ši miestą minėjo ir kituose tekstuose, dažnai tame apsilankydavo. O gamtininko Tado Ivanausko zoologijos muziejuje buvo saugoma dalis jo gausios iš kamšų kolekcijos.

Garsiajame Filomatų korespondencijos archyve aptinkami du trumpi St. Moravskio laiškai (nors jo pavardė dažnai minima filomatų susirašinėjime). Tai vienintelės jo žinutės per visus penkis tomus, 1913 m. išleistus Krokuvoje. Nors ši medžiaga nėra istoriškai itin vertinga, jis visgi leidžia mums supažinti su autorius bendravimo stiliumi bei po-

Johann Lebrecht Eggink. Platono Zubovo portretas. Gatčino rūmų muziejus, Rusija.

tinga fizionomija. (...) Nieuomet nebūtum patikėjės, jog tai tas pats garsus, bet ir baisus žmogus, buvęs didžiosios monarchės favoritas, sukrétes Rusiją, pakėlęs ižūlių ir nusikalstamą ranką prieš galybe ir jėga spindinčią karūną!“ (P. Zubovas 1801 m. kartu su karininkais nužudė imperatorių Pavlą I – pasmaugė jo paties perpetine juosta – M. V.) Nepaisant to, St. Moravskis kunigaikštį laikė gana malonių žmogumi, galantišku ir nepasipūtusiui, tieša, su tam tikromis išsimtimis: „Sodindavo tave greta savęs ir noriai kalbindavo sklandžia lenkų kalba.

Tapatumo teritorijos 15

žiūriu į tam tikrus politinius reiškinius. Abu laiškai adresuoti draugams filomatams: Anuprui Petraškevičiui (1793-1863) ir Tomui Zanui (1796-1855).

A. Petraškevičius, amžininkų teigimu, buvo tikras linksmuolis. Rizikuodamas gyvybe jis slėpė filomatų archyvą (dalis sudeginta), o kartu ir šios draugijos laiškus. Valdžia ji kaltino bandymu dalyvauti 1830-1831 m. sukilime, už tai buvo nuteistas mirties bausme, bet 1832 m. ji pakeista tremtimi į Sibirą. Ilgus metus praleidęs Tobolske, 1860 m. jis grįžo į Lietuvą. Trumpas, vos kelių sakinių laiškelis datuotas 1820 m. lapkričio 21 d. (naujuoju stiliumi gruodžio 3 d.), rašytas sekmdienį Vilniuje.

Filomatas Anupras Petraškevičius.

Gerasai Petraša!

Su džiugesiu vikriai čiumpu ši laišką, kurį sau leidus, rašai man. Bet ką rašyti, kai kiti visko priraše? Ergo (liet. Dėl to - M. V.) visą ataskaitą bai-giu tuo, kad labai sergu, o tau, mielas Petraša, linkiu daug sveikatos.

Deja, rinkinyje nėra A. Petraškevičiaus laiško, iniciavusio ši žaismingą St. Moravskio atsakymą, tad kontekstą išspėti sunku.

Antrasis laiškas daug iškalbingesnis. Jis skirtas tikrai XIX a. legendai – „archispindulingajam“, arba tiesiog „arcym“, filomatu Tomui Zanui. Žinoma, kad studijuodamas Vilniaus universitete jis įsteigė Spindulingų draugiją, vėliau reorganizuotą į Filaretų draugiją. Jo pavardė aptinkama ir Vilniaus masonų ložės „Sokrato mokykla“ narių sąraše, prie kurios prirašyti pareigybės – mokytojas (anot St. Moravskio, „mokė turtingesnius, bet už save jaunesnius studentus“). Be visų šių nuopelnų, jis dar turėjo poziciją Šubravcų (Nenaudėlių) draugijoje, kuri garsėjo ironiškais straipsniais leidžiamame laikraštyje „Wiadomości Brukowe“ („Grindinio žinios“). St. Moravskis apie draugą rašo: „Iš jo

isvaizdos dvelkė angeliška ramybė, angeliškas pakantumas ir šaltakraujiškumas. Švelnaus, saldaus temperamento. Nežinau, ar tas žmogus nors kartą gyvenime buvo tikrai supykęs.“

T. Zano likimas filomatų apkaltos proceso metu bene dramatiškiausias. Nenorėdamas įpainioti biciulių, jis visą kaltę prisiemė sau. Altruistiški, kilnūs filomatų tarpusavio ryšiai jaučiami ir skaitant St. Moravskio atsiminimus, kuriuose autorius išgyvena vidinę kovą: tikėtina, dėl to, kad draugai rusų policijai apie jį pateikdavo klaudingas žinias ir šitaip apsaugojo nuo tremties. Valdžia T. Zaną nuteisė kalėti Orenburgo tvirtovėje, tad ir tolesnis jo gyvenimas prabėgo tremtyje.

Minėtasis laiškas rašytas tais pačiais metais, rugpjūčio 23 d. (n. s. rugsėjo 4 d.), Ustronėje (dab. Junodeliškių kaimas, Birštono seniūnija), kur iki šiol stovi jaukus St. Moravskio dvarelis.

Mielas Tomai!

Dar nežinau, kada aplinkybės leis tave išvysti ir apkabinti. Galbūt rugpjūčio 15-ąjį, o gal Spalio 1-ąjį būsiu Lietuvos apylinkėse. Pasivélini i sesių tuomet dėl kaltės nedera. Vyriausybės priespau da mūsų šalyje peržengia ribas. Pilietais ir valstiečių lygiai taip pat nekenčia jos, nes toji priespau da igriso jiems iki aukščiausio laipsnio, tuo brandindama keršto troškimą. Labai įdomus dabartinis Varsuvos seimas. „Baltasis erelis“², tas neįkainojamas laikraštis, reiškia simpatijas tiems, kurie dar nepatyre priešiško smurto, kaip preteksto priedengti konstitucijai, kaip laimingieji Ispanija ir Neapolis, ir kodėl gi. Daugelio piliečių balsai draugiai kreipiasi į tautos atstovus primindami jiems dabartinių Karalystės ir jos gyventojų stovį, ir kad šitaip prasibrautų prie zuikio (zajac) vyriausybės šturvalo, pakeisdami ji kilnesniu žvėrimi... Taip stiprus ir malonus periodinis leidinys tikriausiai bus uždraustas; tačiau, kol tai įvyks, patariu ji užsipernumeruoti, kadangi tai gali būti kiekvienos bibliotekos pasididžiavimas ir kiekvieno mokslo vadovas. Tu tiesiog, mielas Tomai, smulkiai aprašyk ir atnešk likusių ataskaitų iki kito mūsų susitikimo. O taip pat būk visada tikras, kad niekas negali man pakeisti tavo pagarbos ir draugystės, kurias dėl savęs visada laikau.

Tavo draugas.

Malevskiu, Petraškevičiu, tavo broliui (Ignotui – M. V.), ponui iždininkui ilgai et quod excurrerit (liet. ir dar – M. V.) nuoširdžiai lenkiuosi.

Tomas Zanas. Autorius nežinomas. Literatūros muziejus, Varšuva, Lenkija.

Kas gi tas „zuikis“, kurį norėta nustumti nuo vyriausybės šturvalo? Tai neabejotinai generolas Juozapas Zajončekas (1756-1826), pirmasis Len-

kijos Kongreso karalystės valdytojas (1815-1826). Tuo laikotarpiu karalystės politikoje vyravo vigų liberalizmas, tačiau ekonomika buvo korumpuota. Iš tiesų J. Zajončekas buvo viena kontroversiškiausią asmenybų politinėje arena. Savo karjerą pradėjo kaip jakobinas Tado Kosciuškos štabe, o užbaigė kaip caro vietininkas Varšuvoje. Dėl to jis neretai lyginamas su Jozefu Pilsudskiu – pastarojo kritikai teigė, kad Lenkijos maršallas „yra jakobinas, virtęs šovinistu“, nes pačėmė valdžią užmiršo visus idealus, kuriuos puoselėjo būdamas opozicijoje. Tad ir iš tokio žmogaus kaip J. Zajončekas vargai buvo galima tikėtis Rusijos patvaldystės garantą Lenkijoje.

XIX a. 3 dešimtmetyje opozicija pradėjo vienytis dviem frontais. Seime jি susibūrė apie brolius Nemojovskius – Vincentą (1784-1834) ir Bonaventūrą (1787-1835), kurių vadovaujama „Kališo grupė“ laikėsi nuomonės, kad svarbiausia įstatymų leidėjų privilegija – reguliuoti vyriausybės politiką. Per antrąjį seimo susirinkimą (1820 m., apie jį kalbama laiške) caras sunkiai nuslėpė nuostabą, kai pasipriešinimo sulaukė įstatymas, kuriuo ketinti išplėsti generalinio prokuroro teises. Dėl šio konflikto Nemojovskių mandatai anuliuoti, o seimas paleistas (sušauktas 1825 m.). Anot istoriko Normanio Davieso, tai buvo pirmas akivaizdus ženklijas, jog pagiriamažis žodis konstitucijai, nors ir ištartas tariamai liberalaus caro lūpomis, neturėtų būti suprastas tiesiogiai. Lietuvos studentija iðdemiai sekė įvykius Lenkijoje, laukdama, kur pasisustys valstybės laivas.

Visai kitoks St. Moravskio portretas atskleidžia grįžus iš Sankt Peterburgo į Lietuvą. Gimtinėje jis pamažu virto mizantropu, juokais cituodavo Ovidijų: *Barbarus hic ego sum, quia non intelligor illis* (liet. čia esu svetimas, nes niekas manęs nesupranta). Kyla klausimas – kas privertė jauną, imperijos sostinėje gyvenimui besidžiaugiantį vakinį „užsidaryti Lietuvoje“? Kaip teigė vokiečių filosofas Arthuras Schopenhaueris, „žmogaus gyvenimas yra beprasmiškas maratonas valios klysteliais, nuolatinės konvulsijos, nuolatinis šokinėjimas nuo kančios prie nuobodulio, pasibaigiantis mirtimi“. Tad gal nelaiminga meilė, politinės aplinkybės, dvasiniai išgyvenimai arba egzistenciniai ieškojimai galėjo priversti St. Moravskį atsižadėti ankstesnio gyvenimo?

Kaip pats mini savo užrašuose, į giuntąjį Ustronėjį jis grįžo priverstas skaudžios netekties. „Taigi 1838 metais, po penkiolikos klapojonių pasaulyje metų, keliavau į savo paties sodybą. Mane čia vedė liūdnas ir skausmingas įvykis. Mane čia atvedė mirtis mano tévo – paties garbingiausio, paties doraiusio pasaulyje žmogaus...“ Mintis „užsidaryti kaimē“ po A. Moravskio mirties sūnui kilo ne iš karto. Jo laiškuose į Sankt Peterburgą, adresuotuose geriausio draugo P. Malevskio šeimynai, galime ižvelgti, kad jų autorius provincijoje pasigena į intelektualumo. 1845-1846 m. jis paskutinį kartą išvyko į Varšuvą, kur tarsi galutinai atsisveikino su senais biciuliais, o grįžęs, anot R. Griškaitės, aiškiai suvokė, kad iš Ustronės, tos savanoriškos tremties vienos, jau niekuomet neištrūks. Galima numanyti, jog viena tokio sprendimo priežascių – tironiško tévo valios vykdymas (apie tai rašo laiške draugei: „Ranka, kurios geležinis svoris prispaudė ir sunaikino mano jaunystę, atguldama į karstą, manyje paliko pėdsaką, kuris lydės visą gyvenimą“ bei ūpinimasis senyva pamote. Bet ta „prievolė“ laikui bégant išmokė St. Moravskį sėslumo ir pastovumo: „Pamažu, nepaisant nuolatinės rūpescių, išsižiebia ir tikra, prasminga meilė šiai žemei.“ Seimą čia jam astojo valstiečiai, kuriais nepalaujamai rūpinosi iki mirties.

Nukelta į 16 p.

¹ Draugų būrelis.

² „Orzel Bialy“ („Baltasis erelis“) – leidinys, ējęs Varšuvoje 1819-1820 m.

16 Tapatumo teritorijos

„Auksinis berniukas“ Stanislovas Moravskis

Atkelta iš 15 p.

Tačiau kodėl apsistota būtent ten, periferijoje? Kodėl ne Vilniuje ar Varšuvoje? Viena vertus, St. Moravskio jaunystės laikų aplinkos seniai nebebuvo – ją išskaidė filomatų procesas, sukiliimas ir kitos negandos. Bodėjimasi tuometinės visuomenės morale, vertybių nuosmukiui ir susvetimėjimu jis aiškiai išsako ir savo raštuose, lygindamas esamas bei praėjusias dienas: „Jeigu vertini materiją, turėtum būti aklas, kad lygintumei praėjusių amžių su mūsų XIX šimtmečio viduriu. Tačiau jeigu aukščiau visko iškeli dvasią, raudonuodamas turi sutikti, kad dabar žmonės yra blogesni nei anksčiau ir, nors vilki švaras, nesvarnais drabužiais, viduje turi daugiau nešvarumą ir puvėsių. (...) Patriotizmas, religija, garbė, nepaprasta meilės idėja, nirtulys ir karštas pasipiktinimas dėl piktnaudžiavimo, aistringas troškimas ginti žmogaus teises – toji jėga, kuri varė į priekį ankstesnius amžius. Šiandien pagrindinė šio judėjimo spruoklė yra taurusis metalas. Šiandien didžiausia dorybė – išplėsti jį iš artimo rankų. O jei šiame nešvariame tiglyje, kuris yra vadinas civilizuotu pasauliu, ižvelgsi nors šešėlį nematerialaus jausmo, tai tebus tik dykinėtojo ir niekšo pavyduliaivimas kiekvienam, kuris per savo taupumą ir darbą išsaugojo sau ir savo vaikams kąsnį duonos! Tai bus nemokšos

ir asilo pavydas žmogui, kuris apsišvietė per tikrą savo darbą!“ Skaitant šias eilutes galima suprasti, kodėl St. Moravskis vadinas „moralinio pasaulio riteriu“.

Atsiribojimui įtakos turėjo ir jaunystėje išgyventa nelaiminga meilė Marijai Zakshevskytė-Miulerienei, aukštesniojo rango kanceliarijos karininko Ksavero Miulerio žmonai. Širdgėla dėl šios moters St. Moravskio neapleido ir po ketvirčio amžiaus: „Turiu papasakoti apie vienintelę savo gyvenime tikrą ir aistringą meilę. Visi kiti jausmai, kuriuos anksčiau buvau išgyvenęs, palyginti su šiuo tebuvo tik šešėlis, tik sapnas, nors ir buvo, kaip sakoma, daugiau ar mažiau šildantys, ir prisimenu juos saldžiai, su dėkin-gumu. Bet šioji vienintelė sunaikino mano širdyje viską, kas tik buvo tyra, nekalta, pavertė anglimi ir pelena.“ St. Moravskį su Marija sudėdė jos sesers vyras, Stanislovas Miuleris, pa-prašės draugo pagelbėti susirgusiems giminai-tės vaikams. St. Moravskis aprašo pirmajį judieję susitikimą. „Mano širdis daužėsi kaip kūjis; baiminausi jau iš anksto neapsijuokti, išraudau kaip studentas. Mano vargšas veidas visuomet mane išduodavo – jame atsispindėdavo vi-sa, kas dėdavosi širdyje. (...) Laimei, (...) vos ižen-giau, toji moteris kaipmat mane išvadavo nuo nerimo – pati paraudo kaip kinų rožę. Vos pamatės tokį ryškų jos veido raudonį, aš išblyškau ir

pasijutau tvirtesnis.“ Memuaruose pateikiti išsamūs Marijos charakterio, išvaizdos aprašymai, o autorius vaizdingai apibūdina meilę, kuri giliai sujaudino širdį. Manydamas, kad vyresnioji Marijos sesuo Elžbieta pritaria jūdvių ryšiams, jis nieko neįtardamas prisipažino jai apie savo jausmus. Tačiau paaiškėjo, kad šioji visą laiką manė, kad jis išsimylėjės būtent ją: „Bet kai pasakiau, jog tos mano aistringos, mirtinos meilės objektas yra jos sesuo, tos moters veidą iškreipė konvulsijos. Tas veidas pasidarė baisus, tikrai baisus.“ Kaip rašoma toliau, Elžbieta šiurkščiai pasisaipė, ižeista tokio jo pasirinkimo, ir, vos šiam išėjus, viską išdavė seseriai. „Nuo tos die-nos ponia Elžbieta Miulerienė per visus dvidešimt penkerius metus (iki šiol) niekuomet nė aki-mirką negalėjo užmiršti neapykantos nekaltais sa-vos seseriai ir nuolatos, visiškai nepagrįstai, įvai-riais pretekstais (...) ją atgaivindavo. (...) Kersi-jie tiek, kiek tik sugebėjo, kersi-jie slapta.“

Šamoningą askezę galėjo lemti ir filosofiniai ieškojimai. Nežinia, ar St. Moravskis skaitė A. Schopenhauerio knygas (galbūt jų būta dvaro bibliotekoje), tačiau viena filosofo išsakyta mintis pa-grįstų mizantripiško gyvenimo būdo pasirinkimą: „Vienatvės pomėgis nėra pirminis reiškinys, jis atsiranda kaupiantis patircių ir didėjant su-pratimui. (...) Suaugusiam žmogui tai nieko ne-reiškia: vienas jis gali būti ilgai, ir juo ilgiau, juo daugiau metų yra nugyvenęs. (...) Bet vis dėl-to polinkis iš uždarumų ir vienatvės visuomet di-desnis, juo žmogus intelektualesnis.“ St. Moravskis atsiskyrėlio dalią pasirinko ištisies brandžia-me amžiuje, tarsi vadovaudamas filosofo min-timi. Argumentus jis išdėstė laiške Elenai Ma-levkai: „Kodėl aš vengiu žmonių – nors juos myliu, bet myliu iš tolo. Patikėk manimi, Tams-ta, kad tas, kuris dešimt metų galėjo išbūti vienas su savimi be jokių ryšių su žmonių visuome-ne, ne tik neturi blogos širdies ir nieko bloga nemanio, bet gali ir turi skirtis nuo daugybės žmonių labai daugeliu aspektų. Tokių pavyzdžių nė-ra daug pasaulyje. Tačiau niekas iš jūsų nenori to pripažinti ir suvokti. Aš per visą savo gyvenimą nepatyriau neapykantos jausmo ir tikriausiai jo nebepatirsiu, nes dabar ir amžius, ir moralinės kančios manyje dar labiau ištobulino jausmus, kurie ir didžiausio priešo neverčia nekėsti.“

Sušlubavus sveikatai „Ustronės atsiskyrėlis“ už-sisklendė dar labiau. Vienintelė jo draugija buvo keli dvaro tarnai ir užrašai, dėl kurių jo vardas grįžo į Lietuvos istorijos puslapius. Painu ir sudetingą St. Moravskio gyvenimo kelią iliustruoja taikli XVII a. ispanų poeto Pedro Calderón de la Barca eilutė: „Juk didžiausia žmogaus kaltė yra ta, kad jis gimé.“

Stanislovo Moravskio tėvas Apolinaras Moravskis ir motina Mariana Semaškaitė, kurios giminei ir priklausė Ustronė – ji ši dvarą atsinešė kaip kraitį, tačiau po skyrybų jis liko Moravskiams.

Ustronės (Jundeliškiai) dvaras 1849 m.
Pišta paties savininko Stanislovo Moravskio. Iš St. Moravskio „Iš visur po truputį. Nuo Merkinės iki Kauno. Atsiskyrėlio gavenda“, I t.

Dvarininkų gyvenamasis namas. Dabar vasaromis čia vyksta St. Moravskio literatūriniai skaitymai, o priešais jį žydi jurginai, kuriuos, teigiamą, pirmą kartą Lietuvą atgabено pats St. Moravskis.

Gintaras KUŠLYS

Nacionaliniai gotikinio paveldo restauravimo ypatumai

Apie Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčią ir bernardinų vienuolyną

Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia ir bernardinų vienuolynas – unikalus mūro pastatų kompleksas, stūksantis Nemuno ir Nėries santakoje, kurio pradžia pirmiausia sietina su šv. Pranciškaus Mažesniaisiais broliais observantais (bernardinais), i Kauną pakviestais Lietuvos didžiojo kunigaikščio Kazimiero Jogailaičio rūpesčiu 1468 m. Šiek tiek vėliau, 1471 m., Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės rūmų maršalka ir Gardino seniūnas Stanislovas (Stanko) Sendzivojevičius pranciškonams observantams padovanavo žemiu, tiksliau, nuosavą dvarą, taip prisidėdamas prie šių vienuolių įsikurdinimo Kaune.

Tačiau jei mėgindami nustatyti konkretesnę Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios ir vienuolyno „pirimojo pamatinio akmens paklojimo“ datą sumanytumėme panaršyti po internetinę erdvę, rastume, jog šio vieno iš seniausių bei didžiausių minėtojo laikotarpio paminklų Lietuvoje sienos pradėjo kilti nebūtinai 1468 ar 1471 m., bet gal ir šiek tiek vėliau, t. y. apie 1492-uosius, o statybos baigtos 1502 ar 1504 m., o kai kurių istorikų teigimu – 1512-1513 m.

Kad ir kaip ten būtų, aišku viena: Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios ir vienuolyno statinių kompleksas – mūsų vėlyvosios gotikos aukso fondas. Lietuvos architektūroje, anot prof. Laimos Šinkūnaitės, tėra penki tokie vėlyvosios gotikos paminklai, ir visus juos, kaip spėjama, pastatė Gdansko meistras Mykolas Enkingeris¹.

Visi šio ansamblio pastatai saviti ir įdomūs. Tačiau Šv. Jurgio Kankinio bažnyčia – kone išraiškingiausias ansamblio statinys. Jo pagrindinis tūris – trijų navų, penkių travėjų bažnyčios halė (36,5 m ilgio, 25 m pločio, iki 20 m aukščio). Bažnyčia išsiskiria ir didumu. Pastato sienos išpūdingo storio – 1,40 m, o dar paremtos masivais kontraforsais. Būtent dėl to ir susidaro rūstaus, niūraus gynybinio pastato išpūdis, kurių tarsi sustiprina aplinkiniai

statiniai – šalia istorinė Kauno piliavietė ir XIV-XV a. sandūrą menanti Rotušės aikštė.

Detalių panaudojimo, jų kiekiejo požiūriu, tai gana santūri, asketiška architektūra. Atkreipkime dėmesį, kad visa ansamblio statinių fasadų kompozicija pasižymi didelėmis plokštumomis – giliose nišose paslėpusiais aukštais langais, stambiais kontraforsais ir kitais masiviais architektūriniais elementais, šviesos bei šešelių žaismu. Tai juos sieja su kitu reikšmingu Lietuvos gotikinės sakralinės architektūros paminklu – Vilniaus Bernardinų ansambliu.

Pastarųjų metų tvarkybos darbai

Pradedant kalbėti apie šio architektūros paminklo nūdienes aktualijas, pirmiausia derėtų prisiminti faktą, kad 2009-aisiais statinius valdančių vienuolių interesams atstovaujanti VšĮ „Domus Pacis“ pasirašė sutartį su statybų bendrove UAB „Mitnija“, o Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios bei bernardinų vienuolyno pastatų komplekso tvarkybai iš Europos Sąjungos struktūrinų fondų ir valstybės biudžeto buvo skirta aštuoni milijonai litų. Dėl šios finansinės injekcijos, pirma, buvo tēsiami jau anksčiau vykdyti ir, antra, pradėti nauji šio kultūros paveldo objekto re-

konstravimo ir konservavimo-restauravimo darbai. Kaip tik tada sutvarkytos apgailėtinos būklės bažnyčios stogų konstrukcijos bei dangos, ištiklini langai etc. Po daugelio abejingumo ir nepriėžiūros metų lieitus ir vėjas nebeniokojo pastato sienų ir vidaus erdvės puošiančių vertingų polichromijų².

Taigi galime džiaugtis, kad Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios ir bernardinų vienuolyno ansamblis patenka į tą kultūros paveldo objektų sąrašą, kurie yra sulaukę deramo rūpinimosi ir nemažos finansinės paramos. Antra vertus, reikia paminėti ir faktą, jog UAB „Mitnija“ iki 2009-ųjų praktinės patirties paveldo objektų tvarkybos ar restauravimo darbų srityje neturėjo. Matyt, būtent dėl to sienų tapyba Šv. Jurgio Kankinio bažnyčioje iki šiol nerestauruota: nei pats nepastebėjau, nei iš kitų su paveldo reikalais vieinaip ar kitaip susijusių nesu girdėjęs, kad tokio pobūdžio tvarkybos darbai čia būtų vykė. Reikėtų paminėti, kad dar 1984-1985 m. bernardinų vienuolyno atliktos pirmo ir antro aukštų patalpų polichromijos žvalgybinės paieškos. Jų metu daugelyje vietų aptikta sienų tapyba, kuri išsiskiria tuo, jog yra atlinta net keliais etapais. Be to, 1995-1997 m. tyrinėta, atidengta bei konservuota-restauruota antro aukštoto gvardijonų celės tapyba.³

Nukelta i 18 p.

Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios sienų tapyba, XVIII amžius. 2005 m.

¹ Prof. Laima Šinkūnaitė. Šv. Jurgio bažnyčia – išstabus vėlyvosios gotikos paminklas: <http://www.bernardinai.lt/straipsnis/2013-06-17-prof-laima-sinkunaite-sv-jurgio-baznycia-istabus-velyvosios-gotikos-paminklas/102616>.

² Apie apgailėtiną Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios būklę rašiau dar 2008 m., tiesa, tada labiau koncentruavau į drėgmės kamuojamą Pažaislio kamaldulių vienuolyno tvarkybos problematiką. (Kušlys, G. Apie griūvantią Pažaislio vienuolyno architektūros ansamblio tvorą ir drėgmės problemą // Kauno istorijos metraštis. T. 9. Kaunas, 2008, p. 260.)

³ Bernardinų vienuolynas. Kaunas, Papilio g. 9. 1995-1997 m. Sieninės tapybos ant grunto atidengimas, konservavimas, restauravimas. Dokumentas iš autoriaus asmeninio archyvo, už kurį esu dėkingas sienų tapybos restauruotojai ir tyrinėtojai Gržinai Samuolytei.

18 Tapatumo teritorijos

Nacionaliniai gotikinio paveldo restauravimo ypatumai

Atkelta iš 17 p.

Kalbant apie freskas – prof. L. Šinkūnaitė teigia, jog „1739 metais pamaldai ponia Kučinskienė savo lėšomis įrengė Kryžiaus kelio stotis. Manau, kad jos turėjo būti jau ir anksčiau, o dabar bažnyčioje esančios dideli paveikslai yra M. Andriolio tapyba. Labai nesinorėtų, kad šie paveikslai, o ne senosios tapybos kūrinių atsirastų bažnyčioje. Jie nutapytini XIX a. pabaigoje ir absolūciai netinka prie barokinio bažnyčios interjero. Tad pirmiausia reikėtų restauruoti senąją Kryžiaus kelio stotis, esančias bažnyčios sienose. Nors freskos netirtos, bet neabejoju, kad po tą tapyba yra dar kita tapyba, ir būtų daug naudingiau, jeigu broliai pranciškonai restauruotų tas XVIII a. freskas.“⁴ Taigi prof. L. Šinkūnaitė užsimena apie dviem skirtingais laikotarpiais datuojamus kūrinius – XVIII a. freskas ir XIX a. pab. aliejinės tapybos kompozicijas, teigdama, kad pastarieji paveikslai greičiausiai yra uždengę bažnyčios sienų tapybą. Tačiau pats savo akimis esu matęs, kad XVIII a. fresku šioje bažnyčioje neslepija jokie kiti vėlesnio laikotarpio paveikslai. Tai, beje, patvirtina ir mano atlikta fotofiksacija: nei 2005 m., nei 2013 m., kai Šv. Jurgio Kankinio bažnyčioje fotografavau interjerus puosiančią tapybą, jokių aliejinių paveikslų, pakabintų virš minėtų polichromijų, čia nebuvavo. O ir 2005-aisiais su manimi bendradavęs vienuolis minėjo, kad tos aliejinės kompozicijos nukabintos ir kažkur saugomas, bet, regis, ne bažnyčioje, o kitose patalpose.

Tačiau, pavyzdžiui, Kauno Šv. Kryžiaus (Karmelity) bažnyčioje XVII a. pabaiga datuojamą sienų tapybą – čia išliko 17 Kristaus kancią vaizduojančią freską – iki šiol „maskuoją“ vėlesnio laikotarpio aliejumi tapyti paveikslai (nebent kas juos jau būtu nuémęs). Zinoma, taip uždengtoms freskomis – jokios apsaugos. Greičiau priesingai: tinkas „nekvėpuoja“, kaupiasi kūrinius ardanti drėgmė, randa pelėsis ir kitos panašios blogybės.

Panašumai, skirtumai ir prioritetai

Taigi apie Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios fresku tvarkybą (turint omeny laikotarpį, kai darbus čia vykdė UAB „Mitnija“) kol kas derėtū šnekėti tik kaip apie siekiamybę. Akivaizdu, jog neturint reikiamų žinių ir įgūdžių nevalia imtis restauruoti sienų tapybos paveikslų, juo labiau garantuoti deramą meno kūrinių konservavimo-restauravimo kokybę. Tam būtina aukšta darbuotojų kvalifikacija, tinkamas teorinis pa(si)ruošimas, pagaliau ilgametė praktinė patirtis kultūros paveldo objektų apsaugos bei tvarkybos srityje.

Vilniaus Šv. Pranciškaus Asyžiečio ir Šv. Bernardino Sieniečio bažnyčia, gotikinė sienų tapyba (fragmentas), vaizdas po konservavimo-restauravimo darbų.

Geriau įsigilinus, atskleidžia ir daugiau keistų dalykų. Prie tokų priskirtinas faktas, kad, nors Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios sienų tapybos paveikslų restauravimui neskirta nė cento, iš minėtų Europos struktūrinių fondų ir mokesčių mokėtojų kišenės buvo surasta lėšų šiuolaikiniams liftui vienuolyne vidiniame kiemelyje įrengti. Beje, panašū įrenginių prieš keletą metų norėta sumontuoti ir Vilniaus Šventųjų Pranciškaus Asyžiečio, Bernardino Sieniečio bei Šv. Onos bažnyčių ir bernardinų vienuolyne ansamblyje. Tiesa, dar būta minties uždengti vieną vienuolyne kiemelį... Tačiau sumanyamas neįgyvendintas: išsiškyrė paminklosaugininkų nuomonės, o ir žiniasklaida ėmė pernelyg domėtis – pasirodė straipsnių, TV reportažų etc.

Bet grįžkime prie sienų tapybos, tiksliau, prie unikalų gotikinių freskų, vaizduojančių šv. Pranciškaus Asyžiečio gyvenimo scenas, kurios 2010-2011 m. atidengtos bei restauruotos Vilniaus Šv. Pranciškaus Asyžiečio ir Šv. Bernardino Sieniečio bažnyčioje.

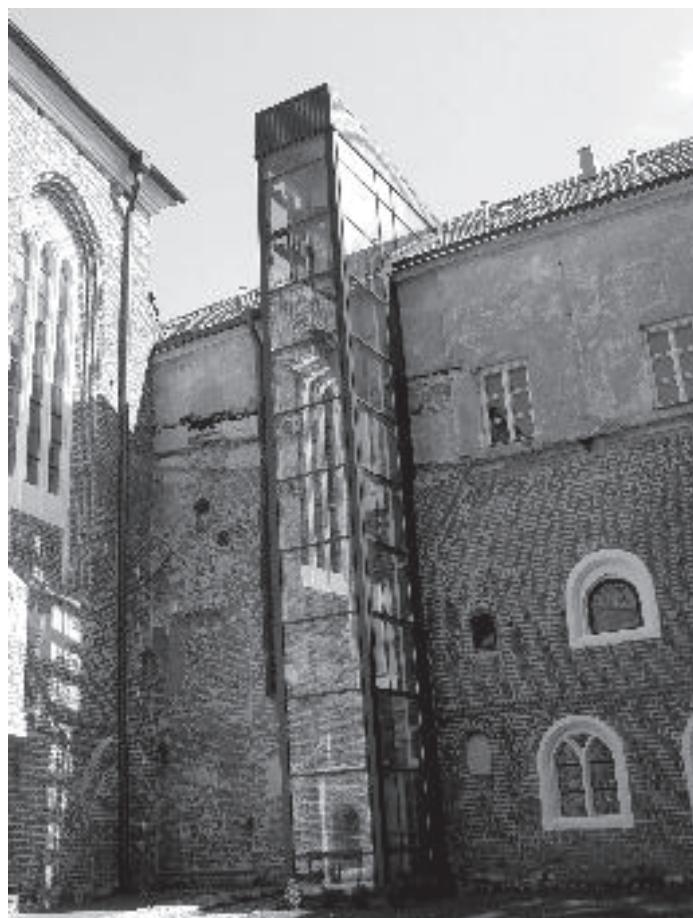
Tai vienas ryškesnių pastarųjų metų Lietuvos sakralinio paveldo tvarkybos pavyzdžių. O ir darbų apimtys įspūdingos: be jau minėto restauravimo, 1993-1997 m. konservuota-restauruota šiaurės sienos tapyba, 1998-1999 m. – bažnyčios ir vienuolyne koridorius sienų tapyba, t. y. XVI a. freskos, vaizduojančios vienuolių gyvenimo scenas, o galop, 1972-1973 ir 2003-2004 m., restauruotas fasado „Nukryžiuotasis“. Beje, prof. L. Šinkūnaitė apie šiuos darbus taip pat užsimena, kartu pasidalysama spėlionėmis dėl Kauno Šv. Jurgio bažnyčios sienų tapybos paveikslų: „Nesenai Vilniaus Bernardinų bažnyčioje baigtos restauruoti XVI a. freskos. Tikėtina, kad panaši sienų tapyba puosė ir Šv. Jurgio bažnyčią? Sunku pasakyti, kadangi šios bažnyčios sienų tapyba detalai neištirta, tik išsitikinta, kad ji yra.“⁵ Deja, žvelgdami į Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios sienų tapybą, vis dar regime vien pajudusius, dėl nepalankių aplinkos sąlygų nykstančius kūrinius.

Tačiau Kauno ir Vilniaus ansamblius vienija ne tik architektūrinis panašumas bei vertinga sienų tapyba, bet ir restauravimo sprendimųalogiškumas. Štai minėtasis liftas ir apleistos freskos Kauno bernardinų vienuolyne sukelia minčių apie paminklo valdytojų nesugebėjimą pasirinkti prioritetą arba dar blogiau – norą vienuolyną paversti į prestižinius svečių namus. O Šv. Pranciškaus Asyžiečio ir Šv. Bernardino Sieniečio bažnyčios freskų restauravime galima ižvelgti daug autento „taisymo“, dailinimo, kūrinių, regis, buvo ne tiek konservuojami, kiek retušuojami, nuklysta stilistinio restauravimo link...

Žvelgiant į šią paralelę kyla svarbus šiuolaikinio paminklosauginio diskurso klausimas: kas tvarkant paveldą yra didesnė blogybė: kai restauratorius leidžia sau pasitelkti pačius aktyviausius (net ir invazinius) darbo metodus, ar kai apskritai nieko nesiimama?

Oponuoti kone oficiozinę formą įgavusiai nuomonių bangai, žinia, sudėtinga – terminas „kultūrinis turizmas“ sureikšminamas ne vietoje ir ne laiku, o kritiškesnio mąstymo stoka ir pataikūnišumas, lydimi atvirų liaupsių, trukdo matyti daiktus tokius, kokie jie iš tiesų yra. Tačiau turėtume siekti, jog tvarkant mūsų paveldą į pirmą vietą būtų iškeliamas pagarbą paminklo autentiškumui, t. y. kad šalių kultūros paveldo objektai būtų deramai saugomi, tausojami ir prižiūrimi.

Autoriaus nuotraukos

Modernus liftas, įrengtas Kauno Šv. Jurgio Kankinio bažnyčios ir bernardinų vienuolyne ansamblyje (vienuolyne vidiniame kiemelyje). 2013 m.

⁴ Prof. Laima Šinkūnaitė. Šv. Jurgio bažnyčia – įstabus vėlyvosios gotikos paminklas.

⁵ Ten pat.

Paauglio svajonėms, jei labai tiki, lemta pildytis

Režisierius Kęstutis S. Jakštas.

Kovo 7-ąją Kauno valstybinis muzikinis teatras žiūrovus pakvies į miuziklo „Grafas Montekristas“ premjerą. Šis yžymojo Alexandre'o Dumas (vyresniojo) romano versiją publika išvys miuziklo pavidalu (autorai – amerikiečių kompozitorius Frankas Wildhornas ir dramaturgas Jackas Murphy's). Pasaulinė miuziklo premjera įvyko 2009 m. Šveicarijoje, Sankt Galeno teatre, o Kauno muzikiniame „Grafa Montekristą“ stato vyriausiasis režisierius Kęstutis S. Jakštas, dirigentas Jonas Janulevičius, scenografas Gintaras Makarevičius, kostiumų bei grimo dailininkas Juozas Statkevičius, šviesų dailininkas Audrius Jankauskas, choreografai Dainius Bervingis ir Gintaras Visockis. Prieš premjerą kalbėmės su spektaklio režisieriumi.

– Kas lėmė, kad pirmąsyk Kauno muzikiniame teatre pasirinkote statyti šį vieną naujausiu F. Wildhorno miuziklų?

– Atsitiktinumų virtinė. Vieną šviesią dieną žmona (aktorė Viktorija Streičė – A. R.) pasiūlė paklausyti „Grafo Montekristo“ muzikos. Jos prašymą įvykdžiau. Patiko. Netgi labai. Nedvejodamas nusprenādžiau, kad tai kūriny, kurį norėčiau įkūnysi scenoje.

Skaitydamas A. Dumas romanus augau, brendau, prancūzų romantiko knygos lavino fantaziją, vertė mąstyti apie visais laikais sudėtingas tiesos paieškas, plėtė istorinių žinių lauką. Galiu drąsiai tvirtinti, kad veikalai iš tuomet populiarios serijos „Drąsiju“ keliai“

formavo mano charakterį ir vėlesnius apsisprendimus.

– Operetė „Monmartro žibuoklė“, miuziklas „Mieloji Čariti“, reviu „Vernerio kabaretas“ – tai jau nemenkas jūsų pastatymų „kraitis“ Kauno muzikiniame teatre. Kuo bus išskirtinis „Grafas Montekristas“?

– Tai bus mano paauglystės pasaka. Kaip ją suvokiau tuomet, kaip verkiau skaitydamas, kokie ištobūs ir prasmingi atrodė abato Farijos žodžiai, kad „kerštas priklauso Dievui, o ne tau“...

Paaugliškos svajonės mus visą gyvenimą veda pirmyn. Jos balansuoja ant banalybės ribos, bet niekad ja nepavirsta. Keičiasi gyvenimo etapai, tampame pragmatiškesni, labai atsargūs, nes išgyjame patirties,

kuri to išmoko. Bet aš nenoriu būti nei labai pragmatiškas, nei labai atsargus. Tvirtai žinau, kad būtent paaugliškos svajonės mane atvedė į tai, kas šiandien esu, kuo šventai tikiu – į teatrą.

– Miuziklo atsiradimo technologija – nuo pirmo impulso iki paskutinio taško. Ar ji kita? Juk tai intensyvus kelių mėnesių darbas?

– Ne kelių mėnesių. Kelerių metų. Šiuo atveju – nuo paauglystės (šypsosi). Kalbant paprastai, turiu tris knygas: libretą, klavyrą ir tokį didžiulį sąsiuvinį, kuriame iki smulkmenų surašytos visos scenos.

Tačiau spektaklis – realybė, kuri egzistuoja šiandien, čia ir dabar. Vienamie kūrinyje visko sutalpinti neįmanoma, todėl iš trečiojo sąsiuvinio toli gražu ne viską pasiseks iškūnysi miuzikle. Daug kas bus atmessta. Galbūt šis bei tas nukeliaus į būsimą spektaklį.

– Vaidinti „Grafe Montekriste“ pakvietėte daug Lietuvos ižymybių: Jeronimą Milių, Kariną Krysko-Skambine, V. Streičą, aktorių Vaidotą Martinaitį, scenografią G. Makarevičių, kostiumų ir grimo dailininką J. Statkevičių... Kartais, deja, tos ryškios individualybės nesudaro darnaus orkestro. O kaip šis?

– Su visais šiaisiai žmonėmis esu daug dirbęs, buvęs vienokiose ar kitokiose situacijose. J. Milius ir K. Krysko – patys tikriausiai teatralai, jie daro svaiginančią pažangą, yra fantastiškai darbštūs ir jautrūs menininkai. Jie neskaičiuoja valandų, atsiuodami darbui 100 procentų, neiesko būdų (o jų lengvai atrastų) nesunkiai uždirbtį keliolika, o gal keliausdešimt kartų dienės pinigų sumas.

Scenografas G. Makarevičius – fantastiškas savo srities žinovas. Jis tiesiog kvėpuoja „Grafu Montekristu“. Dažnai tenka pripažinti, kad jo pastatymo idėjos yra stipresnės, labiau iššeškotos už manąsias. Kostiumų dailininką J. Statkevičių pažįstu nuo 1995 m., kai jis kūrė kostiumus Eimundo Nekrošiaus režisueriam spektakliui „Meilė ir mirtis Veronoje“. Tuomet teko vaidinti Merkucijų. Ilgai neturėjau sceninio kostumo. Juozas prašė nesijaudinti ir sakė, kad mano apdaras bus pats efektingiausias. Ir iš tikrujų toks buvo! Tai vėliau patvirtino ir E. Nekrošius. J. Statkevičius – reto darbštumo, kruopštumo, atsakingumo asmenybė, o dar pridėkime talentą...

Su dirigentu J. Janulevičiumi puikiai sutarime. Manau, kaip miuziklo žanro dirigentas jis turi didžiausią patirtį Lietuvoje.

Repeticija.

Paauglio svajonėms, jei labai tiki, lemta pildytis

Atkelta iš 19 p.

Dar norėčiau paminėti šviesų dailininką A. Janauską, „Meno forto“ teatro direktorių ir pagrindinių „šviestukų“. Padėkoti jam už šimtus bemiegui naktį, nes jis dirba tokiu paros metu, kai visi aktoriai jau būna sapnų karalijoje.

Beje, net trys solistai atliks sudėtingą Edmono Danteso vaidmenį: J. Milius, Raimondas Baranauskas ir Mindaugas Urbietis. Dvi solistės – K. Krysko ir K. Siurbytė – kurs Mersedesą.

– Drįstu teigti, kad opera lengvesnis žanras už miuziklą. Joje kartais (ypač italių kompozitorių kūriniuose) pakanka puikiai dainuoti, ir spektaklis būna bent iš dalies pavykęs. Miuzikle galioja visiškai kitokie dėsniai. Kas visgi šiam žanre griežia pirmuoju smuiku?

– 1992 m., kai tobulinausi Niujorke, garsiojoje Džuljardo aukštajoje muzikos ir teatro mokykloje, uždaviau tokį patį klausimą. Jis iškilo tuomet, kai Brodvėjuje išvydau miuziklą „Vargdieniai“. Miuzikle artistas – ir šokėjas, ir dramos aktorius, ir dainininkas, iš dalies net akrobatas. Visas šias profesijas turi perprasti vienas asmuo.

Cia reikia dainuoti visiškai kitaip nei operoje – netenka galių *bel canto* maniera, nereikia gilaus balso, sklindančio tarsi iš gelmių, ypatingo kvépavimo.

Užtai privalu balsu papasakoti istoriją – miuzikle visa proza tarsi „išrašyta“ muzikoje. Yra net 12(!) įvairiausią atlikimo stilių. „Grafas Montekristas“ išskirtinis dėl to, kad Jame beveik nėra kalbamų intarpų. Kone visa partitūra tiesiogine šio žodžio prasme išdainuojama.

– Atlikote apie 40 vaidmenų teatruose ir kine. Kaip aktorius reiškėtės Lietuvos grandų – Dalios Tamulevičiūtės, E. Nekrošiaus – spektakliuose, režisūrų studijavote pas Joną Vaitkų. Tad galite tiksliai apibréžti, kuo skirtiasi aktoriaus ir režisieriaus meniniai uždaviniai.

– Iš esmės jie labai skirtinė. Vien todėl, kad aktorius spektaklio metu yra scenoje, o režisierius – tarp žiūrovų. Jis – pats aikštingiausias, nekantriausias, nepatikliausias, vienareikšmiškai batus žiūrovams.

E. Nekrošius sakydavo, kad spektaklio statytojas – tai inžinierius, nesujungiamus elementus turintis susieti į visumą, iš kurios atsiranda spektaklis. Režisūra – savotiška chemijos laboratorija, kurioje puikiai pažįsti Mendelejevo lentelės elementus, bet nežinai, kas išeis, juos sujungus.

Aktorius atsakomybė visgi mažesnė, jis scenoje atsako už save ir už partnerius. Nors tai irgi nepaprastai sudėtinga profesija. Pavyzdžiu, Danesco vaidmuo „Grafe Montekriste“. Jis sunkus jau

viens dėl to, kad aprėpia neįtiketinai ilgą laiko tarpa – ankstyvosios jaunystės metus, kalėjimą Ifo saloje, keršto troškulį ir praregėjimą, kad, užuot kovoju su visais skriaudėjais, pagaliau reikia pradėti daryti gerus darbus.

– Kaip manote, ar šis miuziklas sudomins jaukus žiūrovus?

– Nežinau. Man tai – mīslė. Jiems gali pasirodyti, kad grafo Montekristo istorija pernelyg romantiška.

– Ar neatrodo, kad mūsų kartos žmonės buvo geresni spektaklių žiūrovai, nes skaitydavo gerokai daugiau knygų. Daugeliui mūsų nereikėdavo aiškinti, kas tokie Romeo ir Džuljeta, Eugenijus Oneginas ir Tatjana Larina, Edmonas Dantesas ir Mersedesa... Dabar, deja, tenka...

– Sutinku! Dabarties karta turi daugybę priviliumų, tačiau ji akivaizdžiai stokoja fantazijos. Virtualios erdvės amžiuje paprasčiausiai atimta galimybė fantazuoti, iš nieko pasidaryti ką nors: eglutės žaislą, vaško žvakele, šimtadienį.

Fantazija – kūrybiškumo sinonimas. Tiksliau, beveik sinonimas. Liūdnai, bet mūsų mažiausieji beveik neturi galimybės ne tik fantazuoti, bet ir kurti.

– Kai buvote išrinktas eiti Kauno valstybinio muzikinio teatro vyriausiojo režisieriaus pareigas, viename interviu prisipažinote: „Tokio begalinio žmonių atsidavimo savo darbui nemačiau né viename kolekyve.“ Ar jis šis teiginys vis dar galioja?

– Tebegalioja. Žmonės dirba labai nuoširdžiai ir scenine prasme yra itin motyvuoti. Esu be galio jiems dėkingas.

– Puikios premjeros! Šviesaus tikėjimo teatro žmonėmis!

Iš Kauno valstybinio muzikinio teatro stato spektaklio „Grafas Montekristas“ anons:

„Užburiančiame dvię dalių spektaklyje – 80 dainuojančių ir šokančių artistų, sukūrusių 40 personažų. Jiems pasiūta 230 kostiumų, daugiau nei 90 porų avalynės.

(...) Scenos grindis slėgs pusantros tonos svorio kombinacija. Išradinges vaizdo projekcijos kurs beveik 3D efektą. Prabangius, stilizuotus 19 amžiaus kostiumus papildys kilogramai Swarovskio kristalų, daugybė kitų efektingų kostiumų aksesuarų – brangių papuošalų, diržų, skraicių, kaukių. O kur dar įvairiausiai pirotechnikos fokusai ir kasdienės repeticijos su profesionaliais kaskadinių triukų statytojais ir fechtavimo mokytojais.“

**Kalbėjosi Alina RAMANAUSKIENĖ
Laimučio BRUNDZOS nuotraukos**

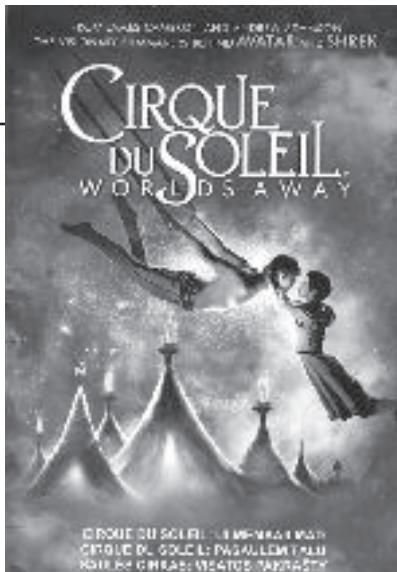
Kadrai iš repeticijos.

Namų kino kolekcija

Gediminas JANAKAUSKAS

„Saulės cirkas. Visatos pakrašty“

„Saulės cirkas. Visatos pakrašty“ („Cirque du Soleil: Worlds Away“)

Muzikinis filmas. JAV, 2012 m. Rež. Andrew Adamsonas. Vaidina: Erica Linz, Igoris Zariopovas, Dallasas Barnettas, Jasonas Berrentas, Johnas Clarke'as. DVD: „Videoplanet“.

2011 m. pabaigoje žiemos speigus Lietuvoje tirpė garsaus Kanados pramoginio šou „Cirque du Soleil“ vaidinimas „Saltimbano“. Pernai antroje birželio pusėje „Saulės cirkas“ Vilniuje parodė programą „Alegria“. O filme „Saulės cirkas. Visatos pakrašty“ matysime šio nuostabaus kolektyvo pasirodymus Las Vegase.

„Saulės cirkas“ (orig. „Cirque du Soleil“) – pasaulio garso trupė, kilusi iš prancūzakalbio Kvebeko Kanadoje. 1984-aisiais susibūrės kolektyvas vienijo 73 artistus, kuriuos draugėn sutelkė du entuziastai Guy Laliberte ir Danielis Gauthier. Dabar trupėje yra daugiau nei 4000 narių, iš kurių net 1300 – profesio-

Savaitgalis prie televizoriaus

Geriausiai suprantama – universali gestų ir žvilgsnių kalba

Tie, kuriems patiko meksikiečio Alejandro Gonzales Injaritu drama „21 gramas“ ir kiek anksciai jo sukurta kontroversiška „Meilė – kalė“, būtinai pasižiūrės ir „Babeli“ (ketvirtadienis, 21.30 val., BTV). Visuomet į filosofinius apibendrinimus linkęs režisierius pasirenka tą patį metodą – supinti kelias istorijas į vientisą aistrių ir konfliktų kamuolių, kad finale atsivertų plati refleksijų erdvę. Panasiu keliu einama ir „Babelyje“. Pavadinimas primena Senojo Testamento istoriją apie Šinaro krašto gyventojus, sumaniusius pastatyti miestą Babeli (taip hebraiskai vadinosi Babilonas) su milžinišku bokštu, siekiančiu dangaus viršumę. Supykęs Dievas nubaudžia juos už tokį išskūkį, priversdamas žmones bendrauti skirtinėmis kalbomis. „Babelyje“ susipina keturių skirtingos istorijos, kuriose ilgainiu išryškėja panašūs konfliktai. Veiksmas tuo pačiu metu vyksta Maroke, Japonijoje, Meksikoje ir Jungtinėse Valstijose. Tai beviltiškų meilės paiešką, klaudingų sprendimų, žlugusią vilčių, neišspildžiusių svajonų, skausmo ir troškimo būti mylimam epopeja. Filmo herojai bendrauja penkiomis skirtinėmis kalbomis – anglų, ispanų, japonų, arabų, bet geriausiai vienas kitą supranta, kai reiškia emocijas ir mintis universalia gestų ir žvilgsnių kalba.

„Elito kinas“ rodo 2012 m. Sandanso kino festivalyje Didžiuoju žiuri prizu apdovanotą dramą „Pabaisos iš laukinių pieštų“ (ketvirtadienis, 0.10 val., LRT kultūra). Misisipės deltoje esančiamė žemės lopinėlyje laukinėmis salygomis gyvena šešiametė Hašpapi (ją suvaudinusi devynerių metų Quvenzhane Wallis buvo nominuota „Oskarui“) su tėčiu, kurį kammauja paslaptinga liga. Nesenai praužusi audra juos nubloškė į baisus skurdą. Ir tai ne pabaiga – arteja dar

didesnis uraganas, o mergaitei vis atrodo, kad ją persekoja fantastinės pabaisos.

Animacinė komedija „Rango“ (penktadienis, 19.30 val., TV3) – tai visai ne pasaka vaikams. Ypač ši filmą turėtų įvertinti ištikimiaus vesterno gerbėjai – tie, kurie labiau už amerikietiškus šio žanro filmus pamilo Italijoje kurtas istorijas apie laukinius vakanus, kritikų pavadintas spagecių vesternais. Garsiausio tokio kino meistro Sergio Leone's filmus (ypač „Už sauja doleriu“ ir „Kartą vakarose“), „Rango“ autorai cituoja dažnai ir taip subtiliai, kad jų sukurta animacinė juosta gali būti laikoma ir itališko vesterno chrestomatinė situacijų parodija, ir net komiška šio žanro antologija. Bet vien itališki vesternų citatomis autoriai neapsiriboją. Jie pasitaikius tinkamai progai gali pradžiuginti kino mylėtojus ir trumpa nuoroda į fantastinius „Žvaigždžių karus“ ar Francisco Fordo Coppolos „Apokalipse“ (kai šikšnosparniai pavirsta bombonešiais ir priesą atakuoja Richardo Wagnerio „Valkirijos“ ritmu).

Penkias „Oskarais“ apdovanotas prancūzų režisieriaus Michelio Hazanavičiaus filmas „Artistas“ (penktadienis, 22.40 val., TV1) – puiki dovanėlė klasikinio kino gerbėjams. Autoriai gražiai stilizuoją laikus, kai „didžiojo nebylio“ klasikai buvo sutrikę dėl visiškai naujos kino specifikos. Viskas, ko filmu kūrėjai pasiekė per tris dešimtmecius, tapo niekam neįreikalingais reliktais. Kitokios pasidare ir karjeros kine galimybės. Tai savo kailiu pajuto „Artisto“ heroinas Džordžas Valentinas, kuris ilgai mėgavosi ekrano žvaigždės statusu, bet kine atsiradės garsas negailestingai ēmė žlugdyti jo karjerą. Virtuožiškai Valentinaną suvaudinęs Jeanas Dujardinas pelnytai gavo geriausio aktoriaus apdovanojimą.

ir tie, kurie stebėjo 74-ąją „Oskarų“ teikimo ceremoniją. Jos metu įprastas muzikines šio grandiozinio šou pauzes užpildė įspūdingi saulėto cirko pasirodymai. Populiariosios muzikos gerbėjai tikriausiai prisimena ryškų cirkininkų pasirodymą per „Euroviziją“, 2009 m. visam pasauliui transliuotą iš Maskvos. Bet, ko gero, auksčiausią tikraja šio žodžio prasme pasiekimą 2009-aisiais pademonstravo „Cirque du Soleil“ įkūrėjas Guy Laliberte, tapęs vienu pirmųjų pasaulyje kosminiu turistu. Taip ekscentriškas cirkininkas siekė atkrepti žmonijos dėmesį į ekologines problemas ir mažėjančius gėlo vandens išteklius Žemėje. Koks gi daugiau artistas gali pasigirti panaisiais nežemiškais pasiekimais?

Filmas „Saulės cirkas. Visatos pakrašty“ – jau penktas „Cirque du Soleil“ bandymas prisistatyti ne tik cirko mylėtojams, bet ir kino žiurovams. Pirmieji šios unikalių trupės filmai „Magiškas cirkas“ (1989 m.) ir „Naujoji patirtis“ (1991 m.) buvo tiesiog dokumentiniai reportažai, sudaryti iš atskirų cirko numerių. Vėlesnieji – „Žmogaus kelionė“ (2000 m.) ir „Alegria“ (2001 m.) – jau turėjo atskirus numerius siejančius siužetus.

„Saulės cirkas. Visatos pakrašty“ siužetas skirtas keturioms stichijoms – orui, vandeniu, ugniai ir žemei. Triukai, kuriuos atlieka talentingiausiai pasaulyje cirko artistai, išties unikalūs. Visi jie savaip iliustruoja nesudėtingą istoriją apie merginą Miją ir Oro akrobatą – išskirtus išsimylėjilius, kurie trokšta vėl būti drauge.

Miją vaidinanti Eica Linz „Cirque du Soleil“ trupėje darbuojasi jau dyvilyktus metus. Ji įsitikinusi, kad „norint papasakoti meilės istoriją nebūtina kalbėti žodžiais. Mūsų filmas – tai akimis ir kūnais pasakota istorija“. Išsiaučti į ją padeda ne tik nuostabus kostiumai, kvapą gniaužiantys triukai ir įspūdinėgi kameros rakursai, bet ir jaudinanti muzika.

Kriminaliniame trilyje „Mes valdome naktį“ (penktadienis, 23.20 val., BTV) pagrindinius vaidmenis atlieka ne kartą filmavimo aikšteliėje buvę partneriai Markas Wahlbergas ir Joaquinas Phoenixas. Ši kartą jiedu vaidina tikrus brolius. Tik Džozefas Gružinskis su tévu tarnauja policijoje, o Bobis kaip inkstas taukuose vartosi kriminaliniuose Brulkline baruose ir gauna pasiūlymą kurti panašią landynę Manhatane. Vien po to, kai jo brolis Džozefas vos nežūva nuo kulkos į veidą, Bobis ima suprasti, koks slidus jo pasirinktas gyvenimo kelias. Filmas pradedamas 1988 m. policijos kronikos nuotraukomis, kuriose įamžinti to laikotarpio pareigūnų kovos su nusikaltėliais vaizda. Niujorko policininkai tada pasivadino „Nakties šeimininkais“ ir iš tikrujų gerokai praretingo gangsterių gretas. Iš šių nespalvotų fotografijų trumpam dvelkteli dvidešimties metų senumo autentika. Deja, ji autoriams netampa lakmuso popierėliu ar tiesos detektoriumi, nes tolesnė istorija pasakojama vangiai, kai kurie aktoriai atvirai nuobodžiau. Ir kodėl turėtų būti kitaip, jei kone kiekviename žingsnyje kyšo nuvalkoti štampai ir amerikietiška patetika? O vienintelis kiek gyvensnis šioje marionečių galerijoje J. Phoenixas nepajégia įkvėpti gyvybės šalčiu vos ne nuo pirmų kadru dvelkiančiam siužetui.

Quentin Tarantino filmo „Nužudyti Bilą“ pirmoji dalis (penktadienis, 23.50 val., TV3) savo ruožtu suskirsta į keturis skyrius ir pasakoja, kaip samdomų žudikų grupuotė negailestingai susidoroja su buvusia kolege, praminta „Juodaja Mamba“, ir i jos sutuoktuvių ceremoniją susirinkusiais svečiais. Po ketverių metų iš komos pakilusi mergina stoją į karą kelią, ir jos kerštas – baisus.

22 Kampus

27 d., ketvirtadienį, 19 val. Mažojoje scenoje – Gycio Ivanausko teatro „Programa. Apie prabangą ir bejėgiškumą“. Atviras, asmeniškas ir provokuojantis aktoriaus Gycio Ivanausko išgyvenimų pasakojimas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kainos – 44 Lt.

28 d., penktadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Keturakio „Amerika partyje“. Trių dalių komedija. Režisierius Valdas Lencevičius. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kainos – 20, 25, 30 Lt.

Kovo 1 d., šeštadienį, 12 val. Mažojoje salėje – Agnės Sunklodaitės „Kiskis pabėgėlis“. Vienos dalių muzikinis spektaklis vaikams nuo 5 iki 105 metų pagal Liudviko Jakimavičiaus knygele „Lapė ir kaliošai“. Spektaklio trukmė – 1 val. Režisierė Agnė Sunklodaitė. Bilietai kainos – 15 Lt + CD = 19 Lt.

1 d., šeštadienį, 18 val. Didžiojoje scenoje – Jeano Dello ir Geraldo Sibleyraso „Tegyvuoja Bušonas!“. Vienos dalių komedija. Režisierius Ričardas Vitkaitis. Spektaklio trukmė – 1.40 val. Bilietai kainos – 20, 30, 40 Lt.

4 d., antradienį, 5 d., trečiadienį, 19 val. Ilgojoje salėje – Antono Čechovo „Palata“. Vienos dalių spektaklis. Inscenizacijos autorius ir režisierius Roldanas Kazlas. Spetaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kainos – 60 Lt.

Iki kovo 18 d. Nacionalinio Kauno dramos teatro kavinėje eksponuojama Andriaus Aleksandričiaus fotografijų paroda.

Teatro kasa (Laisvės al. 71) dirba kasdien 10.30–19 val., tel. 22 40 64. Bilietai taip pat platina Tiketa.

Kauno kamerinis teatras

27 d., ketvirtadienį, 18 val. Floriano Zelerio „Tiesa“. Dviejų dalių psichologinė komedija. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

28 d., penktadienį, 18 val. Edvardo Radzinskio „Koba“. Monodrama. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1 val. Bilietai kainos – 20, 25 Lt.

Kovo 1 d., šeštadienį, 18 val. Daivos Čepauskaitės „Be galio švelni žmogžudystė“. Dviejų dalių juodoji komedija pagal Réjaus Bredberio kūrybą. Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 2.10 val. Bilietai kainos – 24, 30 Lt.

2 d., sekmadienį, 18 val. Fransua Rablė „Gargantua ir Pantagruelis“. Užstalė tikriesiems gurmanams (N-18). Režisierius Stanislovas Rubinovas. Spektaklio trukmė – 1.55 val. Bilietai kainos – 40, 50 Lt.

Teatro kasa (Kęstutio g. 74A) dirba I-V 14–18 val., VI–VII 11–18 val., tel. 22 82 26. Bilietai taip pat platina Bilietai.lt ir Bilietai pasaulis.

28 d., penktadienį, 19 val. Franka Rame, Dario Fo „Laisvoji pora“. Režisieriai Rima Januškevičiūtė ir Audrius Baniūnas. Spektaklio trukmė – 1.20 val. Bilietai kainos – 30, 35 Lt.

Teatro kasa (M. Daukšos g. 34) dirba III–V 15–19 val., VI 15–18 val., VII – valandą prie spektaklių, tel.: 40 84 70, 22 60 90. Bilietai taip pat platina Bilietai.lt.

Kauno valstybinis lėlių teatras

Kovo 1 d., šeštadienį, 12 val. Premjera! „Žiogas Zigmantas Žalgirio mūšyje“. Neįtikėtina žiogų armijos generolo ir kunigaikščio Vytauto pergalė prieš kryžiuočius pagal L. Jakimavičiaus pasaką (nuo 4 m.). Autorė ir režisierė Agnė Sunklodaitė, dailininkė Giedrė Brazytė, kompozitorius Deividas Gnedinas. Bilietai kainos – 10, 12, 15 Lt.

2 d., sekmadienį, 12 val. „Šeimynėlė iš didžiosios girios“. Žaisminga pasaka apie vienos dienos Kaukų šeimos nuotykius (nuo 3 m.). Režisierius Olegas Žiugžda. Bilietai kainos – 8, 10, 12 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 87A) dirba IV–V 11–17 val., VI–VII 10–14 val., tel. 22 16 91. Bilietai taip pat platina Bilietai pasaulis.

Kauno valstybinis muzikinis teatras

27 d., ketvirtadienį, 17 val. Ricardo Rodžerso „Muzikos garsai“. Dviejų veiksmų miuziklas visai šeimai. Režisierius Nerijus Petrokas, dirigentas Julius Vilnonis, dailininkė Virginija Idzelytė. Spektaklio trukmė – 2.45 val. Bilietai kainos – 7, 15, 20, 25, 50 Lt.

28 d., penktadienį, 18 val. Kolo Portero „Bučiuok mane, Keit“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Aidas Giniotis, dirigentas Julius Geniušas, dailininkė Vilma Dabkienė, choreografinė Vesta Grabštaitė. Trukmė 3 val. Bilietai kainos: 15, 20, 35, 40, 100 Lt.

Kovo 1 d., šeštadienį, 18 val. Eltono Džono, Timo Raiso „Aida“. Dviejų dalių miuziklas. Režisierius Vytenis Pauliukaitis, dirigentas Jonas Javulevičius, scenografas Adomas Jacobskis, kostiumų dailininkė Aleksandra Jacobskytė, choreografas Arikas Krupas. Spektaklio trukmė – 2.30 val. Bilietai kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

2 d., sekmadienį, 12 val. Tomo Kutavičiaus, Violetos Palčinskaitės „Nykštukas Nosis“. Dviejų dalių opera vaikams. Režisierius Gintas Žilys, dirigentas Virginijus Visockis, dailininkė Virginija Idzelytė, choreografas Andrius Kurienius. Spektaklio trukmė – 1.50 val. Bilietai kainos – 7, 12, 18, 20, 50 Lt.

2 d., sekmadienį, 18 val. Johano Strauso „Čigočių baronas“. Dviejų dalių operetė. Režisierius Gediminas Šeduikis, dirigentas Virginijus Visockis, scenografas Andu Dumitrescu (Rumunija), kostiumų ir grimo dailininkas Juozas Statkevičius, choreografas Dainius Bervingis, chormeisteriai Ramūnas Tilvikas, Rasa Vaitkevičiūtė. Spektaklio trukmė – 2.20 val. Bilietai kainos – 20, 30, 50, 60, 100 Lt.

Teatro kasa (Laisvės al. 91) dirba II–VII 11–14, 14.45–18 val., tel. 20 09 33.

visai šeimai. „Jozefas Haidnas – didis novatorius, pašelės pokštininkas ir Vienos klasikos pradininkas“. Fortepijoninė trio „Kaskados“: Albina Šiksniūtė (fortepijonas), Rusnė Mataitytė (smuikas), Edmundas Kulikauskas (violončelė). Bilietai kainos – 10 Lt.

4 d., antradienį, 18 val. Romans vakaras. Liudas Mikalauskas, Judita Leitaitė ir Viktoras Malinauskas. Bilietai kainos – 30, 40, 50 Lt. Bilietai taip pat platina Bilietai.lt.

Filharmonijos kasa (L. Sapiegos g. 5) dirba II–VI 14–18 val., tel. 20 04 78. Bilietai taip pat platina Tiketa.

Kovo 3 d., pirmadienį, 17 val. Maironio lietuvių literatūros muziejuje (Rotušės a. 13, Kaunas) – poeto, prozininko, vertėjo ir žurnalisto Juozo Krumino 100-mečio paminėjimas. Dalyvaus literatūrologė Žydrėnė Kolevinskienė, J. Krumino knygos „Sugržimo laivas“ sudarytojas, muziejininkas Alfas Pakėnas, Senosios literatūros skyriaus vedėja Regina Mažukėlienė, aktorė Vilija Grigaitytė, akordeonistas Augustinas Rakauskas. Renginį ves muziejaus direktoriė, rašytoja Aldona Ruseckaitė. Prieš renginį kviečiame aplankytį parodą „Juozui Kruminui – 100“, kurį parengė Senosios literatūros skyriaus vedėja R. Mažukėlienė, apipavidalino dailininkė Inga Zamulskienė.

6 d., ketvirtadienį, 17 val. rašytojo Vidmanto Kiaušo-Elmiškio knygos „Išiklausymai“ sutiktuvės ir vieno iš knygos personažų Algimanto Aleksandričiaus fotografijų parodos „Tango“ atidarymą. Dalyvaus knygos ir parodos autorai, Lietuvos rašytojų sąjungos leidyklos vyriausiasis redaktorius, rašytojas Valentinas Sventickas, rašytojai Daiva Čepauskaitė, Jurgis Gimberis, Donaldas Kajokas, Rimantas Marčėnas, pianistė Šviesė Čepliauskaitė. Renginį ves muziejaus direktoriė, rašytoja Aldona Ruseckaitė.

Maironio lietuvių literatūros muziejuje šiuo metu veikia parodos:

„Maironis ir jo epocha. ...palieku visą mano jūdomajį turtą“, „Kristijonui Donelaičiai – 300“, „Rašytojai 1863 metų sukilime“, „Juozui Kruminui – 100“.

RAŠYTOJŲ KLUBAS

Kovo 3 d., pirmadienį, 17.30 val. Rašytojų klubė (K. Sirvydo g. 6, Vilnius) – Gintauto Dabrišiaus autorinės kūrybos vakaras su nauja knyga „Upė Jekaterinai“. Dalyvaus autorius, literatūrologai dr. Gintarė Bernotienė, dr. Rimantas Kmita, knygos leidėjas, poetas Viktoras Rudžianskas, skaitovė Irena Plaušinaitė.

5 d., trečiadienį, 17.30 val. Vydo Asto romano „Amžinoji kryžkelė“ sutiktuvės. Dalyvaus aktoriai Ramunė Škardžiūtė, Gediminas Sederevičius, rašytojas, literatūrologas dr. Algimantas Bučys, literatūrologas prof. Algiris Kalėda, literatūros kritikas Alfredas Guščius, istorikė Inga Baranauskienė, leidyklos „Versus aureus“ redaktorė Onutė Gudžiūnienė, rašytojas Vydas Astas.

Rašytojų klube veikia dailininkės Giedrės Butolaitės-Jurkūnienės paroda „Akvarelė“.

Įėjimas į renginius nemokamas.

27 d., ketvirtadienį, 18 val. KTKC (A. Jakšto g. 18) – tapybos mokymai jaunimui ir suaugusiesiems „Prie molberto“: Užgavėnių kaukių gaminimas iš netradicinių medžiagų. Veda dailininkas Gvidas Latakas.

Kauno valstybinė filharmonija

28 d., penktadienį, 18 val. Simfoninės muzikos vakaras. Kauno miesto simfoninius orkestras (vyr. dirigentas Constantine Orbelian, vadovas Algimantas Treikauskas). Solistas Lukas Geniušas (fortepijonas). Dirigentas Martynas Staškus. Programoje: Frédéric Chopin Koncertas fortепijonui ir orkestrui Nr. 2, f-moll, op. 21; Gustav Mahler Simfonija Nr. 1, D-dur. Bilietai kainos – 20, 30, 40 Lt.

Kovo 2 d., sekmadienį, 14 val. Muzikinė popietė

Kovo 6 d., ketvirtadienį, 16 val. Kauno miesto muziejaus skyriuje Kauno pilyje (Pilies g. 17) atidaramo Remigijaus Venckaus fotografijų paroda „Nežinomas vietas...“ Paroda veiks iki **kovo 20 dienos**.

Kovo 5 d., trečiadienį, 16 val. Kauno vaikų ir jaunimo teatre „Vilkolakis“ (Kovo 11-osios g. 108) – S. Ivanauskaitės „Trys negražios karalaitės“. Legenda-pokštas škotų liaudies pasakų motyvais. Informacija tel. (8 37) 31 37 12.

Kovo 3 d., pirmadienį, 14 val. Kauno miesto savivaldybės Vinco Kudirkos viešojoje bibliotekoje (Laisvės al. 57) – fotografijų parodos „Lietuvos pirminkavimo ES Tarybai aukščiausio lygio susitikimų akimirkos“ pristatymas ir diskusija „Lietuva ir lietuviai Europos Sąjungoje: rinkimams į Europarlamentą artejant“. Dalyvaus Užsienio reikalų ministerijos atstovė Rasa Jakilaitienė, Europos parlamento informacinio biuro Lietuvoje vadovė Daiva Jakaitė, Kauno miesto savivaldybės, Kauno Europe direct atstovai.

27 d., ketvirtadienį, 17.30 val. Kauno fotografijos galerijoje (Vilniaus g. 2) vyks Jurijaus Dobriakovo paskaita-diskusija apie šiuolaikinę Lietuvos fotografiją.

Kovo 4, 5, 7, 28 ir 29 d., 19 val. VDU teatre (S. Daukanto g. 27 Kaunas) – premjera, skiriama Vytauto Didžiojo universiteto atkūrimo 25-erių metų jubiliejui! Ivano Vyrypajevu „Sokis „Delhi“ (iš rusų kalbos vertė Rolandas Rastauskas). Režisierius Agnus Jankevičius, scenografė Laura Luišaitytė. Vaidina: Gabrielė Aničaitė, Aleksandras Kleinas, Jūratė Onaitytė, Goda Piktytė, Ieva Savickaitė / Indrė Velyvytė. Muziką atlieka grupė „Upių vėželis“. Bilietai platina Tiketa.

PUNTOJAZZ MUSIC CLUB

Kėstučio g. 6
Stalu rezervacija tel. 8 37 200 486

Kovo 4, 18, 25 d. 19 val. **VDU DŽIAZO ANTRADIENIAI** Renginiai NEMOKAMI
Ketvirtadieniais 20 val. **ERASMUS kultūriniai vakarai** Renginiai NEMOKAMI

6 Bitlūmanija #2: A Hard Day's Night 20 val. 5 Lt

7 AC/DC project 21 val. 15 Lt (10 Lt - studentams)

8 Akustinis pavasaris: Darius Mileris Nojus (ex AIRIJA) ir kiti 19 val. 10 Lt

8 BALKANAKTIS 22 val. Iki 00:00 - 10 Lt, vėliau - 15 Lt

14 Candee Train + Arklio Galla 21 val. 10 Lt

15 Grupė NERVAS 19:30 val. 10 Lt

15 GREEN FEET INN'A JUNGLE X 22 val. Iki 23:00 - 10 Lt, vėliau - 15 Lt

20 Ieva Prūsaitė ir grupė + Martin Wall 20:30 val. 10 Lt

21 DiXXband: Take the Dixieland Train 21 val. 10 Lt

22 PAVASARIS: Umiko + Rok&Dom 21 val. 15 Lt (10 Lt - studentams)

29 The Colours of Bubbles 21 val. 10 Lt
Albumo "Inspired by True Story" pristatymas

GAUDYK NUOLAIÐAS:

DRAUGAI:

Nemunas ISSN 0134-3149

Leidžiamas nuo 1967 m. balandžio mén.

Išeina ketvirtadieniais

Gedimino g. 45, 44239 Kaunas
Telefonas ir faksas – (8-37) 322244
El. paštas: nemunasredakcija@gmail.com
Internetinis adresas: http://www.nemunas.net

Indeksas 0079

Steigėjas ir leidėjas — Lietuvos rašytojų sąjunga
Steigimo liudijimas Nr. 405
Spausdino TAURAPOLIS
Tiražas 1000

Rankraščių nerecenzuojame ir negražiname.

Vyriausiasis redaktorius

Viktoras Rudžianskas –

tel.: (8-37) 322244, (8-610) 67255

Vyriausiojo redaktoriaus pavaduotoja –
Gražina Viktorija Petrošienė

tel.: (8-37) 322266

Referentė – Aurina Venislovaitė –

tel. (8-37) 322244

Naujinė redaktoriai:

Audronė Meškauskaitė –

tel. (8-37) 322251, (8-615) 24983

Andrius Jakuciūnas –

tel. (8-611) 98945,

el. paštas: jakuciunas@gmail.com

Apžvalgos, korektūra – Neringa Butnoriūtė –
tel. (8-627) 54244

Maketuotojas – Juozas Pužauskas –

tel. (8-656) 38529

Buhalterė – Irena Kavaliauskienė –

tel. (8-37) 322235, (8-656) 41705

Talkininkai:

Romualdas Rakauskas (fotografija)

Eugenija Žakienė (muzika)

Gediminas Jankauskas (kinas)

Gediminas Jankus (teatras)

Zenonas Baltrušis (fotografija)

Lina Navickaitė (kalba)

Réméjai:

LIETUVOS RESPUBLIKOS
KULTŪROS RÉMIMO
FONDAS

KAUNO MIESTO
SAVIVALDYBĖ

SPAUDOS, RADIOS IR
TELEVIZIJOS RÉMIMO
FONDAS

„Nemuno“ saskaitos AB banke „Swedbank“:
LT 147300010002256121 — einamoji saskaita;
LT 097300010002230312 — biudžetinė saskaita;
LT 757300010034284035 — valiutinė saskaita.

Prenumeratos kaina mėnesiui — 9 Lt

Prenumerata priimama
visuose pašto skyriuose,
internetu www.post.lt ir www.prenumerata.lt
arba redakcijoje

Aštuntoji Baltijos šalių šiuolaikinė keramikos paroda „Pavasaris 2014“ nuo 2007 m. tradiciškai atidaroma Kaune, Keramikos muziejuje (Rotušės a. 15). Šiemet, be mūsų šalies atstovų, joje dalyvauja autoriai iš Estijos, Latvijos, Lenkijos. Lietuvos dailininkų sąjungos Kauno keramikos sekcijos organizuotoje parodoje atranką perėjo devyni dalyviai ne sąjungos narai. Malonu pripažinti, kad kasmet jaučiamas jaunų autorų tobulejimas, brendimas. Tikėtina, kad aktyviai parodose dalyvaujantys jauni keramikai (Kristina Paulauskaitė, Marius Ramonaitis ir kt.) netrukus papildys LDS narių gretas. Paroda „Pavasaris 2014“ nesiūlo vienos temos, ji kiekvieną autorų skatina individualiai atskleisti savo mąstymą, kūrinio idėją. Keramikai gali pristatyti visuomenei darbus, išreiškiančius tai, kas jiems svarbiausia, ir taip kelti profesionalios keramikos meninį lygi. Po parodos atidarymo nuolat rengiami eksponatų katalogai, papildoma informacija apie šiuolaikinę keramiką Baltijos šalyse. „Pavasaris“ ir jos katalogai skatina šios meno rūšies judėjimą ne tik Lietuvoje, bet rodo pavyzdį ir kitų šalių keramikams bei parodų organizatoriams.

Kovo 6 d. 17 val. atidaroma paroda veiks iki gegužės 15 d.

